

001 71315

10% чистого доходу з сеї книжки призначено на
"ФОНД ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ"

Велика Європейська ВІЙНА

ЧАСТЬ I.

Зладив: І. С.

Ціна 40 цент.

1914

Вінніпег, Канада.

Володільці воюючих тепер між собою
великих європейських держав.

- 1) Пойнкаре, президент Франції; 2) Франц Йосиф I., імператор Австро-Угорщини; 3) Юрій V., король Англії; 4) Вільгельм II., імператор Німеччини; 5) Микола II, цар Росії.

ПЕРЕДНЕ СЛІВЦЕ.

Велика війна, яка отсе вибухла в Європі заінтересувала людей цілого світа. Тимбільше інтересною є вона для нашого народу, — бо з її ходом кує ся рівночасно і судьба 40-мільонового українського народу. — З найріжнороднійших донесень, які можна подибати в часописях, годі пересічному чоловікови визнатись, як в дійсности справа стоїть. — Щоби помогчи отсим людям, випускаємо в світ отсю книжочку, подаючи хід війни за перших три місяці, на підставі матеріалів, черпаних з “невтральних” сторін....

Щоби “війну” розуміти, треба мати бодай сяке - таке понятє про ті всі обставини, які істнують ше перед війною. Треба знати як держави, що з собою воюють, живуть з собою в часі мира, та завіщо розпочинають війну. Стан тих країв, що воюють, їх богацтво, військова сила, а врешті в який спосіб провадять війну. — все те потрібно знати кождому, хто бодай дрібку війною интересуєть ся. Все се ми постарались бодай в короткоєсти вияснити в сій книжці.

З осібно присьвячуємо увагу нашому рідному краєви, на яким провадить ся ся страшна війна та

справі українського народу, якого судьба отсе рішаєть ся рівночасно з ходом сеї війни....

Надіємось, що наші земляки одобрять нашу працю розповсюднуючи сю книжку по всій широкій Канаді та Америці, помагаючи нам, а з нами і загально українській справі.

Вид. "Війна"...

Кілько Ви вже жертвували на "Фонд визволення України"? — А кілько на голодуючих Братів?

За волю України — Ваші Брати ллють свою кров і віддають своє жите! — А що Ви зробили для визволення України?! — Чи Ваш доляр більше вартує як жите Ваших Братів?!

За волю України, — за добро нашого народу Брати наші дають своє жите — а ми поможім їм і даймо свої доляри!!!

Гроші посилати на адресу котрої небудь Редакції!

ЕВРОПЕЙСЬКІ ДЕРЖАВИ І ЇХ УКЛАД.

Ціла Європа поділена є на групу держав, які суть розміщені в ріжних її частях. Кожда з сих держав обнимає більшу або меншу просторонь землі з людьми, які сю землю замешкують. — Основними і природними територіями поодиноких держав були давнійше, а декуди є й до нині нації. Значить кожда нація творить свою осібну державу так пр. землі, які замешкують Англіїці, становлять державу англійську; землі, які замешкують Німці, становлять державу німецьку і т. д. Таке розграниченє держав, як націй, ми назвемо природним, а за тим і справедливим...

Війни однак, які провадили між собою ріжні народи, перемінили її природні справедливі границі держав - націй. Одна нація підбивала пр. другу, забирала її землі і людей під свою владь, а рівночасно розширяла свої границі аж до тих місць які їй удалось підбити і загарбати другі нації. — Землі приміром, які замешкує наш нарід, Українці творили колись осібну українську (руську) державу, однак через війни, які наш нарід мусів провадити з Поляками, Татарами та Москалями, боронячи свою вітчину перед їх нападами, — наша держава упала, а наші землі з живучим на них українським народом, перейшли в части під владь держави мо-

сковської, а в части, разом з Поляками під власть держави австрійської...

Таким чином, через завойованя і підбиваня, деякі європейські держави усунули природні - національні границі між собою, а утворили штучні. сперті і утримувані тільки силою і збройною рукою.

Після того, як велику просторонь землі і як велику скількість населеня якась держава обнимає в своїх границях, ми ділимо держави на більші або менші; сильніші і слабші, або як загально називають: держави великі і малі.

За держави сильніші або великі в Європі уважають: Австрію. Англію. Італію. Німеччину. Росію і Францію. — Державами меншими або дургорядними в Європі суть: Швеція. Норвегія. Данія, Голяндія, Бельгія. Іспанія. Португалія. Швайцарія, Греція. Сербія. Болгарія, Румунія і Туреччина яка, хоч в дійсности є державою азійською, однак задля частини своїх європейських земель, числиться також за державу європейську.

Крім висше вичислених держав, є ще три дуже маленькі і незначні як своїми землями, так і скількостію населеня, а се: Черногора. Люксембург і ново-утворена, в минувшій (1913 р.) після балканської війни. Альбанія.

— Як і де суть розміщені повисше вичислені держави, нехай кожний пригляне ся на мапу Європи, поділену на держави.

Взаїмні відносини між державами і причини ворогованя та воєн.

Нехай ніхто не думає, що житє якої небудь

держави, себ-то її населення, в відокремлене і тісно замкнене в своїх границях! Противно, жите кож- дої держави зливає ся тісно з житєм сусідних і по- дальших держав, хоч-би навіть і заморських. Жи- те се проявляє ся головно в торгівлі і промислі.

Відомою річю є, що не на кождім куснику зе- млі находять всі найрізномородніші земські богац- тва, як рівнож не на кождім куснику землі родять ся всякі найрізномородніші земні плоди, а против- но, — в одній місцевости родять ся такі плоди, в другій знов інші: в одній місцевости находить ся в землі вуголь, в другій знов желізо, в третій золо- то, срібло, олово і т. д. — А що нинішні держави займають різні части землі, то в одній державі може находити ся се, чого нема в иншій. В одній державі родить земля приміром тільки пшеницю, а брак на ній лісів та вугля; в другій знов державі може бути цілком противно: будуть ліси і вуголь, а не буде пшениці, чи інших плодів.

А ми знаємо, що люди спотребовують всі до- бра, які земля видає, без огляду на границі і дер- жавний поділ: для людей потрібно всего того, що земля видає в різних своїх частях. Оттимто між державами, а взглядно між людьми різних де- ржав мусить бути якась звязь, якась злука і поро- зуміне, після якого люди одної дѣржави достарча- ють людям з держави другої потрібних глодів і то- варів, яких там брак і на відворот.

Отсе порозуміне між людьми і достарчуване собі потрібних річий зовемо торгівлею. Значить, торгівля є тим лучником, тою звязею між держава- ми і людьми цілого сьвіта. Люди, що займають ся такою торгівлею, себ-то торговці, переїздять гра

лиці з одної держави до другої, щоби на місці приглянути ся відносинам та допильнувати своїх інтересів в чужій державі. Очевидна річ, що держава, якої торговці їдуть в чужий край, старає ся їх охороняти, щоби їх не скривджено, а головно, щоби охороняти сей інтерес, з якого дотична держава тягне великі зиски. — Оттаким чином держави обмінують ся своїми заступниками (амбасадори, конзулі і ин.), які взаємно пильнують інтересів своїх держав в державах чужих.

Чим більше в якій державі є земельних багатств, тим більше вона продає ті багатства другим державам, а через те і тим більше така держава, взглядно єї населенє багатіє.

Лучає ся однакож, що в двох пр. сусідних державах є ті самі багатства, промисл (всякі виробн) стоїть рівно високо; — от і між тими державами і їх торговцями, повстає конкуренція. І одна і друга старає ся найти ринок збуту для своїх товарів і одна і друга старає ся свої товари як найдорозше збути... Одна другій старає ся перешкодити в торгівлі, візобрати костумерів і т. п. Така конкуренція прибирає чим-раз більше разячі форми: між конкуруючими державами повстає ворожнеча. І одна і друга держава збирає військо, будує флоту, улучшує воєнні знаряди, шукає собі союзників з других держав. — і коли ворожнеча доходить до найвисшого напруження, де непорозуміння не можна уже поладити мирною дорогою, — тоді вибухає війна і обі держави кладуть свої інтереси на вістрю меча, себ-то на шастю воєнним... Котра виграє ла війну, та позбуває ся свого конкурента і якийсь

час може провадити без перешкоди свою торговаю. робити “бизнес” та багатіти.

Оттакими двома, конкуруючими між собою державами на поли торговельнім і промисловім в Англія і Німеччина — і отся саме конкуренція в головною і майже виключною причиною нинішньої війни між сими двома великими і сильними державами.

Старанєм кожної держави є: не давати врозстати в силу свому конкурентови - сусїдови і старати ся о його ослабленє. До сего служить, побіч вище згаданої конкуренції на поли торговельнім, також ревалізація впливів на другі держави або народи, підбиті державами ворожими. Впливи сі в майже чисто політичної натурї і полягають на тім, шоби дотична держава могла, побіч таких же самих змагань конкуруючої з собою, ворожої держави. — здобути переважаючий і домінуючий вплив на хід політики якоїсь третьої держави, а тимсамим запевнити собі союзника і його поміч чи то підчас мирових переговорів, чи-то на случай оружного конфлікту, то в війни.

Добрий примір на вироблюване собі впливів і помочи одної держави у другої, бачимо дуже добре в теперішній європейській війні на Бельгії, в якій вплив держави англійської і французької переважив і яка підчас теперішнього конфлікту, станула по їх стороні проти Німеччини. — Другий, такийже примір бачимо на державах балканських, з яких оліні станули по стороні Австрії, другі знов по стороні Росії... — Річ природна, що сі треті держави, о яких поміч убігають ся, старають ся як найбільше для себе скористати.

Не менше важною причиною ворожих або прихильних відносин між державами, се чинник чисто національно - політичного характеру, — се нації, підбиті, поневолені частинно або цілковито одною, чи більше державами. Примір і се нам ясно вияснить.

Ще давнійше, Австрія підбила і забрала частину сербських земель з сербським населенням. — Сербія отже гляділа вічно ворожим оком на Австрію, хочаби відобрати ті землі, що, цілком природно, яко сербські, повинні належати до Сербії. Росія-же яко конкурент - ворог Австрії, бачить дуже добре, що змагане Сербії може ослабити Австрію, старає ся через те всіма силами помагати Сербії...

Другий примір такої “національної політики” держав, можемо бачити на нашій українській або польській народі. І Росія і Австрія, під яких панованем знаходиться наш народ, хотіли-би позискати симпатію і прихильність нашого народу, щоби, на случай конфлікту, дістати нашу поміч, і опісля забрати і прочу частину нашого народу з його землями, а тим самим ослабити свого сусіду-державу а знов зміцнити себе... — Що до нашого українського народу має Росія спеціальні пляни, задля яких переведення, усилено старає ся позискати для себе частину нашого краю, яка належить до Австрії, — та о сїм буде згадка в дальшій розділі.

УГРУПОВАНЄ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ.

Не треба й згадувати, що у всіх, згаданих попередно, відносинах і змаганнях державних, — ми назвемо се коротко державною політикою, — ведуть провід держави великі, держави сильні, як:

Австрія, Англія, Італія, Німеччина, Росія і Франція, а держави менші, другорядні, — політиці сих великих держав, так сказати-б. тільки “прифтуровують”; сі менші держави в немов музикою-акомпаніяментом до “політичного хору” держав великих. Через те і згадуючи про відносини і змагання то в політику держав європейських, належить мати на виду головно політику великих держав. Не треба однакж обезціняти становища, яке займають в політиці держав великих, також держави менші. а навіть недержавні, поневолені народи, бо сякий або такий зворот в даний момент. може мати рішачий вплив на політику, а навіть судьбу поодиноких великих держав.

Маючи на оці свої інтереси. та перефорсовуючи свою політику, поділились великі європейські держави на дві групи, які стали між собою конкурувати та себе поборювати, де тільки лучилась до сього нагода. До одної з сих груп належать: Англія. Франція і Росія — і ся група називається “**Потрійним Порозумінєм**” — до другої групи належить Австрія, Німеччина і Італія — і ся група називається “**Потрійним Союзом**”.

Держави, які належать до кожної зі згаданих груп, зробили між собою угоду, після якої держави належачі до одної групи, на случай якогонебудь конфлікту, зобовязались собі взаїмно помагати... Угода ся, в примірі, виглядає так: — Если-б котра держава, що належить до “Потрійного союзу”. скажім Австрія, воювала з другою державою. що належить до “Потрійного порозуміння”, скажім з Росією тоді сим воюючим двом державам не сміла помагати жадна друга держава, що належить до одної.

або другої групи. Если-б приміром Австрії прийшла з помочию проти Росії Німеччина або Італія, що належать до “Потрійного Союзу”, або навіть обі разом, тоді на поміч Росії мала-б піти Франція, або Англія, які знов належать до “Потрійного Порозуміння”, або навіть обі разом. Так само мало-б статись, коли-би Росії першій прийшла з помочию котра-небудь держава з Потрійного Порозуміння.

Отсі групи європейських держав і їх угода між собою мала на ціли зрівноважити сили європейських держав і подбати о се, щоби ніодна зі згаданих груп, або держав, що до сих груп належать, не взибила ся в надто велику силу і не мала домінуючого впливу на європейську або і світову політику. Перевагу одних над другими може порішити тільки оружний конфлікт, тільки загальна війна між ними групами. — до якої саме тепер і прийшло

Як велика конкуренція і змаганя до взаїмного перевиснення себе, панувала між державами обох сих груп, досить тільки звернути увагу на ті военні зброня, з якими в послідних кількох лігах, держави обох сих груп горячково, на впереді одні другим, спішили ся...

Вистарчило, щоби котранебудь держава з “Потрійного Порозуміння” побільшила свою сухопутну зрмію, — сейчас се саме робилось в державах “Потрійного Союзу”. Вистарчило, щоби “Потрійний Союз” вибудував одні военний корабель, а вже зараз будувала такий сам корабель котранебудь держава з “Потрійного Порозуміння”, або на відворот.

Англія приміром, як найсильніша держава на мори, тримала ся все засади т. зв. “два до один”, яка полагала на тім, що Англія старалась всегда

мати два рази більше кораблів, як котранебудь друга держава, або в приближеню тільки, кілько їх мають дві найсильніші європейські держави. Таким чином позіставала Англія аж до нинішного дня “панею моря”, себ-то найсильнішою морською державою.

До сих зброень на суші і на мори долучились в послідних кількох літах ще зброеня в воздуху. Імен во винахід воздушних літаків (аероплянів) постарались сейчас держави приспособити до цілий воєних — і коли се оказалось для них відповідним, почали всі держави будувати воєнні кораблі і рівночасно конкурувати між собою і на сім поли, хоча чи одна другу педевисшити.

Отсі зброеня коштували кожду державу великі суми гроша, бо забирали більшу часть її доходів. А що сі видатки з кождим роком побільшались, накладала держава на нарід нові податки, а рівночасно занедбувала, задля браку гроша, потреби культурні свого народу. — Слїдуючий примір вказує, кілько гроша на військо видає Росія: — На біжучий 1914 рік видала Росія на військо 500 мільонів долярів. За послідних пять літ видала вона на сю саму ціль \$2,600,000,000. Саме перед вибухом війни рос. міністер фінансів заповів, що в слїдуючих 5 роках Росія мусит видати ще на військо \$3,700,000,000. — Менше-більше такі самі суми видають на військо і другі держави.

З повисшого видно, ясно, що сі зброеня були великим тягарем для населеня і то головно для бігнійшої частини люлости. Кошти на військо, всякі війскові знарядя, та морські і воздушні фльоти, словом — на воєнне поготівле — дійшли в

последніх двох літах таких великанських розмірів, що кожний здорово мислячий чоловік бачив, що отсе зброєне-ривалізація вже довше тягнутись не може, що сему зброєню в дуже короткім часі мусить прийти кінець. а кінцем сим буде — війна між конкуруючими з собою державами, до якої отсе саме і прийшло.

ВОЄННІ СИЛИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ.

Воєнною силою держави уважаєть ся:

1. Сухопутна армія.
2. Воєнна фльота на воді.
3. Воєнна фльота у воздуху, себ-то воєнні лі-

таки.

Окрім сеї безпосередно активної сили підчас війни, грає не менше важну ролю і друга сила, а се багатство держави. Бо поведженє збройної сили даної держави залежить від багатства сеї держави: не стане пр. в державі хліба і гроша, тоді і збройна сила такої держави нич не значить.

Підчас війни можуть європейські держави виставити війська, як слідує:

Держава:	Число жовнірів:
Австрія	3,720.000
Англія	805.000
Італія	1,200.000
Німеччина	5,200.000
Франція	3.950.000
Сербія	250.000
Чорногора	50.000
Росія	5.500.000
Бельгія	150.000
Туреччина	1.200.000

Болгарія	280.000
Румунія	300.000
Греція	100.000
Данія	50.000
Голяндія	150.000
Швеція	500.000
Норвегія	190.000
Швайцарія	250.000
Португалія	150.000
Гішпанія	250.000

Всі європейські держави, разом взяті, можуть виставити на час війни **24.245.000** (двайцять чотири мільйони, двіста сорок п'ять тисяч) жовнірів.

Повисше представлено загально силу всіх європейських держав на суші; тепер пригляньмось силам двох ворожих собі груп, а се вонній силі держав Потрійного Союзу і Потрійного Порозуміння.

Потрійне Порозумінє:

Англія	805.000 жовнірів
Франція	3.950.000 „
Росія	5.500.000 „

Додавши сі цифри разом, побачимо, що Потрійне Порозумінє, се в Англія, Франція і Росія розпоряджають величезною армією, яка числить **10.255.000 жовнірів.**

Потрійний Союз:

Австрія	3.720.000 жовнірів
Німеччина	5.500.000 „
Італія	1.200.000 „

Додавши знова число жовнірів, яких можуть виставити держави Потрійного Союзу, себто Австрія,

Німеччина і Італія, дістанемо число **10.420.000** жовнівів.

Порівнявши тепер обі цифри, побачимо, що як держави Потрійного Союзу, так держави Потрійно-

На повисшій образку представлені сузь різні типи жовнівів, належачих до Австро - угорської армії.

го Порозуміння розпоряджають майже однаковими арміями.

Теперішня однак війна змінила дещо рівнова

гу ворожих собі держав. Як нам відомо, по стороні Потрійного Порозуміння, се в Англії, Франції й Росії воюють також менші держави, а се: Бельгія, Сербія і Черногора (а в Азії також Японія). Коли додамо воєнні сили сих нових трох союзників:

Бельгію з 150.000, Сербію з 250.000 і Черногору з 50.000 війська, — до воєнних сил Англії, Франції і Росії, то побачимо, що сила Потрійного Порозуміння збільшилась о 450.000 жовнівів, себ-то Потрійне Порозуміння, або краще: держави ворожі Потрійному Союзови розпоряджають під теперішню хвилю армією, яка виносить **10.705.000 жовнівів**.

Рівнож сила держав воюючих проти Потрійного Порозуміння, змінилась підчас теперішньої війни, однак не на ліпше, а на гірше. Іменно Італія, яка була членом Потрійного Союзу, зрадила двом прочим своїм союзникам і відказалась їм помагати, заявляючи свою неутральність. Після сеї заяви і становища Італії, сила Австрії і Німеччини зменшилась о 1.200.000 жовнівів; значить теперішній, вже тільки Полвійний Союз, се в Німеччина і Австрія розпоряджають армією, яка числить лише **9.220.000 жовнівів** проти **10.705.000-ої** армії, якою розпоряджають їх противники.

З повнішого бачимо, що чисельна перевага в тепер по стороні Потрійного Порозуміння, се в Англії Франції й Росії. Не виключені суть ще дальші комплікації, а се, що в війну можуть вмшати ся ще другі держави і дати перевагу одній або другій з воюючих сторін, але, тому, що такі комплікації не є ще доконаним фактом, ми мусимо числитись зі станом річий, який вже тепер існує, а се маємо по одній стороні Австрію і Німеччину, а по другій По-

тріїне Порозумінє з додатком Бельгії, Сербії, Чорногори і Японії, в Азії.

Сили воюючих держав на воді.

Доки люди ще не винайшли кораблів і не вміли плавати по широких водах, доти провадили війни тільки на суші. Скоро однак видумано кораблі, війна перенеслась також на море. Вже від найдавніших часів в парі з борбами на суші, провадили держави також борби морські. До сих воєн на мори будовано спеціальні воєнні кораблі. Рівночасно з ріжними винаходами та удичшеннями, які готовлено до війни на суші, удичшувано також воєнні кораблі і нині ми можемо бачити величезні опанцирені кораблі-твердині, плаваючі по водах; є вони більші і менші та мають ріжну форму. На случай війни, кораблі воюючих держав нападають на себе та старають ся одні других затопити.

Понізша таблицка вказує на скількість воєнних кораблів, якими розпоряджають воюючі тепер з собою держави:

Англія	569 кораблів
Франція	419 кораблів
Росія	220 кораблів
Німеччина	325 кораблів
Австрія	114 кораблів

Коли поглянемо на число воєнних кораблів, якими розпоряджають воюючі тепер держави, то побачимо велику перевагу по стороні Потрійного Порозуміння. Число воєнних кораблів Англії, Франції і Росії перевищає воєнну флоту Німеччини і Австро Угорщини о 769 кораблів.

Крім воюючих тепер держав значнійшу воєн-

у флоту посідає також Італія, іменню 169 кораблів. Менші європейські держави, поминувши Ту реччину і Грецію, не посідають майже ніякої воєнної флотии.

Сми воюючих держав у воздуху.

Побіч воєн, які проваджено від найдавніших часів на суші і на морі, теперішня велика європейська війна принесла нам ще одну новість, а то — **війну у воздуху.**

Люди, що завдяки своєму розумови і винахідчivosti зістали панамии землі і моря, завидуючи птицям, забажали ще зістати панамии воздуха, значить, бажали літати як птиці. Бажанє літати в повітрі не є нове. Римський поет Овідій, який жив ще перед Христом, оповів байку про одного невільника, який, не могучи утікти з неволі ані землею, ані водою, зліпив для себе і свого сина крила з пер, причепив їх собі і синовии і так літаючи воздухами, утікли з неволі.... Отся старинна байочка вказує на те, що вже в тих давних часах люди думали над тим, як-би то можна літати в повітрі.

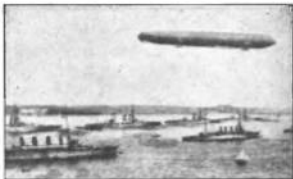
Що було однак мрією і байкою в давних часах, се оказалось дійсностию тепер в двайпятим століттю по Христі. Перед кількома літами люди придумали машини, за помочию котрих можна літати в повітрі вже не тільки в сні та в байці, а таьки в дійсности.

Теперішні держави постарались сейчас і сей винахід зжиткувати для своїх воєнних цілий і начали будувати цілий ряд літаючих машин т. зв. літаків або аероплянів. — Теперішня війна застала гоюючі держави вже готовими до війни і в воздуху, над землею та морем.

Кілько котра з воюючих держав має воєнних літаків, вказують нам слідуєчі цифри:

Англія	380
Франція	750
Росія	130
Німеччина	350
Австрія	150

Приглянувши ся знов цифрам воєнних літаків воюючих держав, бачимо, що і тут перевагу має Потрійне Порозумінє. бо проти **500** воєнних літаків Німеччини і Австрії, має Англія, Франція і Росія разом **1280** літаків.

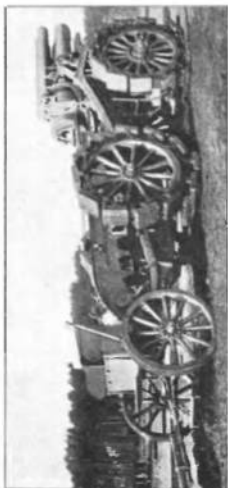

На повисшій ілюстрації можна бачити німецьку воєнну флоту, над котрою вносить ся німецький літак, типу "Цеппелін".

Як бачимо з до тепер поданих цифр, які представляють воєнні сили воюючих тепер держав, те Англія, Франція і Росія враз з Бельгією, Сербією і Черногорою мають безперечну перевагу чисельну як на суші, так на воді і в воздуху над Австрією і Німеччиною, з якими тепер воюють.

Одно, що в користь Німеччини і Австрії промо

вляе, — се ліпше з'організована і вишколена армія як також ліпша конструкція деяких знарядів воєнних. На особлившу увагу заслужують німецькі літаки, так зв. Цепеліни (яких дуже обавляють ся Французи та Англіїці) та австрійські і німецькі ве

Німецька 42 см. артилерія з фабрики Круппа, яка кількома візками кишить найсильніші новочасні форти.

ликі артилерії Круппа, перед якими не може встояти і один, хочби і найсильніший форт.

Число населення. Сума доходів і розходів, довги та загальне багатство великих европ. держав.

На понизшій таблиці вказано в, кілька кожда з великих европ. держав має населення; які в її річні доходи і розходи; кілька котра має довгу та яку суму представляє загальне багатство кождої з осіб. — І так:

Англія:

Число мешканців	45,000.000
Річні доходи	\$918,805.000
Річні розходи	\$917,929.000
Довги	\$3,485.818.000
Загальне багатство	\$80. 000,000.000

Франція:

Число мешканців	39.601 509
Річні доходи	\$914.604 000
Річні розходи	\$914.550.000
Довги	\$6.283.675.000
Загальне багатство	\$65.000 000 000.

Росія:

Число мешканців	166.250 000
Річні доходи	\$1.674.038.000
Річні розходи	\$1.674 038 000
Довги	\$4.553.488.000
Загальне багатство	\$50.000.000.000

Німеччина:

Число мешканців	64.925.993
Річні доходи	\$879.656 000
Річні розходи	\$879.656.000
Довги	\$1.177.418.000
Загальне багатство	\$60.500.000.000

Австрія:

Число мешканців	51,340.000
Річні доходи	\$636,909.000
Річні розходи	\$636,852.000
Довги	\$1,433,511.000
Загальне багатство	\$25,000,000.000

Італія:

Число мешканців	34,700.000
Річні доходи	\$512.800.000
Річні розходи	\$505,841.000
Довги	\$2,706.600.000
Загальне багатство	\$20,000.000.000

З повисших обчислень бачимо, що найбагатшою з воюючих держав в Англія, якої майно виносить на 80 мільярдів долярів, а найбіднішою є Італія, якої майно обчислюють всего на 20 мільярдів. Бачимо рівнож, що найбільше задовженою державою є Франція, опісля Росія і Англія. Найменше довгу має Австрія. — Що до простору, то найбільшою державою є Росія з 8.647.657 миль квадратних; за нею іде Англія з її кольоніями; дальше Австрія. Німеччина, Франція; найменше землі має Італія. бо всего 110.623 миль квадратних.

ЗАГАЛЬНІ УВАГИ.

З дотепер прочитаного, могли ми вже пізнати що кожда держава дбає о се, щоби в кожній хвилі була готова до війни, щоби війна не заскочила її неприємованою та щоби мати перевагу над ворожою собі державою. В кожній хвилі бути готовим до війни! — се є провідна думка правлячих кругів кожної держави.

Зваживши се, ми можемо пізнати, що дійсними причинами воєн не суть моментальні ворожі виступи одної держави проти другої. — як се нам пояснюють і кажуть думати дотичні державні влади, — такі виступи суть тільки претекстом, маскою, якою закриваєсь дійсні причини війни. Правдиві причини лежать деінде і сї подає нам історія розвитку та стремління як поодиноких держав так і націй.

Зреасумувавши сї причини на підставі попередно сказаного—правдиві і головні причини воєн суть натури економічної, себ-то конкуренція торговельна, — та натури політично-національної, себ-то потреба або навіть жаждоба прилученя до себе нових країн для зміцненя себе, а знов ослабленя свого сусіда-державу.

Виповідженє війни.

Не треба думати, що війна в нинішних часах впровадить ся без ніяких правил, застережень та ограничень, як се було давно, коли король або князь зібрав потихонько військо та несподівано нападав на свого сусіду-короля, убиваючи при тім людей та грабуючи їх майно. — або як “воюють” нераз наші сватки-сусіди, коли то маючи пізму на свого

сусіда, засяде під плотом, або корчем та потягне коликом по голові повертаючого з міста та о нічим не знаючого свого “ворога”...

Щоби оттаке не діялось. нинішні держави умо вились між собою так. що нім котранебудь держава начне военні кроки проти другої, мусить вперед виповісти війну. Виповіжене війни відбувається в слідующий спосіб: — Правительство приступаючої до війни держави. висилає до правительства другої держави, на яку хоче йти війною. своє послідне домагане, яке зовесь “ультіма́том” і жадає, щоби ся держава до означеного часу відповіла чи сповнить се домагане. чи ні. Підчас сего. висилаюча ультіма́тум держава. збирає військо та готується скоро до війни. Если держава. яка дістане ультіма́тум до означеного часу не відповість. або не хоче сповнити зазначених в ультіма́тум домагань, то війна уважаєсь за виповіжену. Очевидна річ, що держава, яка конче хоче війни. стараєсь ставити такі домаганя, яких друга не може сповнити, значить. робить умисно війну неминучою. Сейчас по виповідженю війни. держави. що приступають до війни відкликають своїх заступників з держави ворожої. а се означає. що між сими державами устають всякі мирові зносини та інтереси.

Провадженє війни.

Як виповіжене. так і само провадженє війни підлягає певним правам і законам. на які самі держави згодились і після якого мусять поступати. От сі права і закони. які називають ся “Міжнародним военним правом”, мають на цілі бодай в части зла гіднити нешастя та жорстокости. які приносить з

собою війна, та охоронити супокійне населенє, яке участи в війні не бере, від кривд, яких може над ним допускати ся військо. Прав сих підчас війни перестерігають ті держави, які не беруть участи в війні. — Ось кілька уступів з “Міжнародного воєнного права”:

Не вільно убивати мирних людей, що не беруть участи в війні і не носять з собою оружя.

Не вільно рабувати ані забирати приватної власности мирних мешканців.

За все, що військо забрало-б від мирного населеня, мусить платитись готівкою.

За всі заподіяні військом шкоди, пошкодовані мають бути винагороджені.

Не вільно палити без причини засівів ані мешкальних домів.

Не вільно добивати ранних. Ранним, як своїм, так чужим треба дати, після можности як найліпшу лікарську опіку.

Не вільно дальше стріляти, ані в ніякий спосіб убивати жовнірів ворожої сторони, які просять пощади через вивішенє білої фани, піднесенє рук, або який инший спосіб.

Не вільно вивішувати білої фани для підступу, щоби в той спосіб оманити неприятеля.

Не вільно убивати, ані в ніякий спосіб мучити полонених.

Всі жовніри, або охотники мусять носити відзнаки, що приналежать до воєнної сили даної держави.

Рівнож і що до якости оружя, воєнне право дозволяє тільки на таке оружє, на яке держави згодилась попередно.

Після сього забороняєсь дуже строго уживати

куль т. зв. “дам-дам”, які мають ту власність, що після поцілення вибухають, наносячи тим поціленому тяжкі рани і болі.

Забороняєсь рівнож уживання зубчастих, не гладких бангетів і т. п.

Воєнне міжнародне право перестерігає рівнож цивільне населенє, щоб не ставило опору та не відносилось ворожо до війська, або заплідвало йому шкоду, під грозою утрати життя та майна, що їх може зустріти сейчас від дотичних військових властей або навіть скривджених жовнірів.

ТЕПЕРІШНЯ ВОЄННА ШТУКА.

Коли порівнаємо спосіб теперішнього провадження війни з давно минулим, то побачимо дуже велику різницю. Спосіб старинного войовання полягав виключно на фізичній силі і зручності. Головними знарядями боротьби тих часів була шабля і списа проти котрих можна було устеречи ся, а війну звичайно вигравали сильнійші і більше зручні.

Спосіб такої рукопашної боротьби тривав аж до середних віків, се є до часу винайденя стрільного пороху. Винахід стрільного пороху зробив переворот в провадженю війни. Від сего часу почали уживати в війні рушниць та армат, які уможливили боротьбу на більшу віддаль, та дали спромогу воюючим з собою сторонам успішнійше себе мордувати. Куля, випущена з рушницї слабоєного каліки, або навіть дитини, потрафить покласти трупом навіть найбільшого великана - силача. З винаходом отже стрільного пороху, рушницї та армат, сила уступає місця хитрости та проворности. Тепер ставали побідниками вже не сильнійші, а ті, що потрафили дати до ворога більше цільних стрілів чи

то в бою отвертім, чи з укриття, а даліше ті, що посідали ліпші стрільні знаряди.

Приміром, наші славні Запорожці відносили свої побіди, як завдяки своїй вправі в стріляню, так завдяки своїй проворности; коли приміром були нападнені ворогом, уставлялись в квадрати і коли стоячі з краю стріляли, середні набивали рушниці і так могли пражити неприятеля безуоставним огнем, не даючи до себе підходити. Отсему самому способови боротьби, завдячував славний геройник Наполеон майже всі свої побіди.

Не треба однак думати, що з винаходом пороху, устала цілковито борба рукопашна, око в око. Давнійші рушниці та армати вимагали довшого часу до поновного наладованя і сейчас по перших стрілах, рушали ворожі війська проти себе, не даючи одні другим часу до поновного набитя смертоносних орудій, і так приходило до борби на шаблі на багнети, а побіду відносили більше очайдушні та відважні. Коли удалось приміром, одній стороні наладувати скорше свої рушниці і “привитати” атакуючих смертоносними стрілами, то, річ природна, побіда перехилялась на сторону сих стріліїв.

Як згадано повисше, вже й по винаході пороху, аж до недавних часів, штурми та атаки, себ-то борба на шаблі і багнети, грала в війнах рівнорядну ролю з оружем пальним. Винаходи послідних літ як: далекосяглі та скорострільні армати, машинні карабіни, всякого рода картачі, шрапнелі та бомби, борбу рукопашну на шаблі і багнети усунули цілком на задній плян, а навіть прямо зробили таку борбу неможливою, бо штурм проти наставлених скорострільних машинових армат та карабінів

означає не що іншого, тільки очевидну смерть для атакуючих, на яку ніодин з розважних полководців не буде наражати своїх жовнірів, — бо дійсна перемога означає не лише виперте ворога з його становищ, але і заховане при життю своїх жовнірів. Кождий теперішній генерал, се так як купець, що купує реальність і обраховує чи та реальність вартує того капіталу, який має в ню вложити. — Жовніри для генерала — се капітал, а ворожа позиція се власність. Кождий генерал обчислює вперед, чи позиція, яку має здобути, вартує тої страти його жовнірів, що упадуть підчас її здобуття. Після такого обчислення він або приступає до борби і атаки, або уступає, шукаючи кращої і менше кошовної нагоди до побиття ворога. — Підчас російсько-японської війни, приміром, в великій борбі під Мукденом, японський генерал Ояма, хотів здобути певну частину укріплень, яку займали Москалі. Заки однак видав розказ до атаки, запитав генерала Кіурокого, котрий находив ся на самім фронті, кілько може згинути людей при здобуттю тих укріплень. Курокі відповів, що три тисячі. — За богато! — відповів Ояма і залишив думку здобуття тих укріплень штурмом, уважаючи, що ті укріплення не будуть мали для нього тої вартости, що три тисячі жовнірів, які-б мали згинути при здобуттю згаданих укріплень.

Завдяки улїпшеню пального оружя, спосіб, в який тепер відбуваєть ся війна, обрабував її зі всієї слави. Війна стала тепер холодним обрахованем успішної різни на далеку віддаль, без нагоди до показання особистого героїзму, який дуже часто відграв важну роль ще пару десяток літ тому назад.

Тепер ніодин вожд не може, дивлячись з горбка кермувати своєю армією, що беть ся на долині черед его очима, так як се робив звичайно великий Наполеон. — Теперішний полководець, що доводять боевою лінією на 150 миль довгою — як се було з Японцями під Мукденом. — не міг-би навіть доглянути кінця своїй боевій лінії. Ояма, японський головний вожд, був 15 миль в заді від своєї армії, коли та борба відограла ся добрим успіхом для Японців. — Не вживаєть ся в нинішній війні також кіяних післанців т. зв. курієрів, а всі розкази носилає ся телефонами, котрими в сполучені всі команданти бригад, котрі також сидять собі далеко поза обсягом досяглости ворожих стрілів..

Теперішна артилерія стоїть собі десь на кілька миль з заду своєї інфантерії, добре укрита за горбом і обстрілює ворога, котрого навіть не бачить ціляючи після вказівок, обчислених добрими мати матиками, що сидять в дірі викопаній коло канон до котрих вони є призначені.

Лопата і рискаль має в теперішній війні майже ту саму вартість, що й карабін. Отенми то рискалями теперішна інфантерія копає собі ями досить глибокі, щоби могли закрпiti жовніра. Сі ями так звані шанці є звичайно на яких дві милі від воюга, до котрого жовніри стріляють не бачучи его, є руководячись лише вказівками офіцірів.

Тепер кождий з доводячих спорячими сторонами має мапку, яка показує найменші заглиблення і горбки на поверхни терену. На одній пр. з таких мапок видно, що на яких 300 ярдів перед армією є потічок. Задачею інфантерії є. заняті сей природний шанець. Перше всего стріляє артилерія, що-

би вчинити заколот в рядах неприятеля, щоби той замість підходити наперед, старав сховатись в більше недоступне місце для шрапнелів.

Коли ворожі ряди арматними вистрілами зістали змішані, тоді інфантерія рачки і хильцем підбігає до рову, де пливе потічок і займає его. Так здобував ся терен крок за кроком. підчас коли піла хмара шрапнелів перелітає понад головами здобуваючих. — Найбільшою задачею канонерів в те, щоби вони стріляли так, щоби арматні кулі тріскали аж над головами неприятеля, а не над головами своїх, бо так, замість ворогів, гинули-б свої. Коли вже інфантерія підійшла дуже близько до ворожих рядів, тоді стрілянина з канонів устає, а розлягає ся команда: “на багнети” — і в той спосіб здобуває ся вороже становисько. Головна вага в такій борбі полягає на зручності і цільності артилерії. Котра сторона має ліпшу артилерію, та звичайно таку борбу виграв.

Велику услугу в теперішній війні віддають літаки (аеропляни), яких головню уживають до служби вивідуючої. Літаком таким взносять ся офіцери в гору і відти розглядають позиції, які заняли ворожі війська і армати. О своїх спостереженнях офіцери - летуни доносять сейчас своєму штабови, який знаючи позиції ворогів, розказує в ту сторону звертати стріли з армат. Літаків в теперішній війні уживають також до кидання бомб на ворожі ряди або форти. Дуже придатними єуть також літаки до скорого переносеня вістий або розказів. Уже в сій війні, коли Москалі облягали Перемисьль, австрійський генеральний штаб переслав розкази п'ремиському командантові літаками....

Як представлено повисше, отсе був-би загальний і поверховний опис способу теперішнього воювання. Сама же штука воина зі всіми її знарядями, в теперішнім часі . дуже а дуже богата і представити її обширнійше, забрало-б не один аркуш друку. Досить згадати тільки, що в кожній державі існують школи воєнної штуки, в яких офіцери учать ся цілими роками воєнного ремесла. — Воєнна штука зістала в нинішних часах фахом певного рода людей, які для неї себе посв'ячують, нею живуть і її уліпшують, як се водить ся в кождім фаху-ремеслі, — а пізнати який небудь фах зі всіми його тайнами, потреба конче зістати фаховцем.. І пізнати воєнну штуку основно, потреба зістати її фаховцем і бути машиністою цілої воєнної машини...

Повисша ілюстрація представляє нейтральну Італію, що не знає що має робити та з ким алучитись в теперішній війні. — Як бачимо з одної сторони тягнуть її на свій бік Німеччина і Австрія, з другої знов сторони тягнуть Італію до себе Росія і Франція.

ПЕРЕД ВИБУХОМ.

Балканська війна з 1912-13 рр. напружила страшно мирові відносини між Австро-Угорщиною і Росією. Як одна так друга з сих великих держав бажала мати домінуючий вплив на воюючі балканські держави і ся ревалізація впливів на Балкані мало-що не довела вже тоді до війни між Австрією і Росією. Усуненє грози воєнної, завдячити належить тільки заходам австрійських дипломатів, та як загально подають, миролюбивости австрійського цїсаря Франц Йосифа I.

Болгарія, яка головно своїми власними силами побила і майже цілковито прогнала Турків з балканського півострова, була під впливом Австрії. Росія, боячись, щоби Болгарія, як союзниця Австро-Угорщини, не стала надто сильною, намовила другі балканські держави, а се: Сербію, Грецію і Чорногору, щоби сї пішли війною на знесилену війною з Турками Болгарію і відібрали від неї ті добичі, які Болгарія своєю кровю здобула від Турків. Пляном Росії було: обезсилити не йдучу їй на руку Болгарію, а рівночасно упокорити Австрію. — І сей плян Росії удав ся... Болгарія, знесилена війною з Турками, зістала побита намовленими Росією Сербами, Греками і Чорногорцями...

Болгарськими землями, здобутими на Турках, поділились другі балканські держави...

Росія тепер затріюмфувала, бо її політика виграла: Болгарія зістала побита, а австрійська політика на Балкані упокорена. — Сею виграною Росія однак не задоволила ся. Її пляном було вже від давна обезсилити цілковито Австро-Угорщину че-

рез забране “в слушний час” славянських країв, належачих до Австрії. До осягнення сеї цілі, винайшли російські політики знамениту “лігулку”, а се т. зв. панславизм, після котрого, всі славянські краї в Європі повинні бути злучені разом з Росією.

Під маскою сего панславизму, Росія позискала цілковито на свою сторону Сербію, в якій почала ширити антиавстрійську пропаганду, яку сербські та російські агенти почали завзято ширити також в полудневих славянсько-австрійських краях, головно в Босні і Герцеговині. — Полишивши сю роботу на полудни для Сербів, звернула Росія свою роботу, з подвійною завзятістю на Галичину, Чехію і Польщу, ширачи там через своїх платних посіпак москвофілізм між Українцями, а також між Поляками і Чехами.

Ціла маса платних російських агентів увихала ся між нашим народом “переконуючи” його, що ніяких Українців нема, що ми в чисто-кровні Москалі і повинні належати до Росії. Полякам знова обіцяли сї агенти всякі полекші та свободи під панованем рос. царя, а Чехам всякий добробут. Отсї то платні агенти підготовляли в Австрії ґрунт для російських війск, які в “слушний час” придуть, щоб підбити сї краї для Росії. — Одним словом. — Росія готовила собі ґрунт до війни з Австрією, а будучи в порозуміню з Англією і Францією не обавлялась союзниці Австрії, Німеччини, яка буде мусіла боронити своїх західних границь перед ними двома державами, які, на підставі — з одної сторони своїх ворожих відносин до Німеччини, а з другої сторони, на підставі договору. — придуть Росії в поміч, беручи Німеччину в два огні.

Оттакій стал річий і такі відносини існували в Європі, аж доки російський посів не приніс обочу, яким було убитє австр. престолонаслідника.

УБИТЕ АВСТР. ПРЕСТОЛОНАСЛІДНИКА, ФРАНЦА ФЕРДИНАНДА І ЯГО ПОДРУГИ.

Серби, підбадьорені Росією і маючи за собою вї поміч та охорону, почали з цілим завзятем, після балканської війни, ширити анти-австрійську

Граланька Франц Фердинанд

пропаганду. З сею то пропагандою не ограничили ся лише на свій край, а перенесли вї на територію австрійську, іменно в Босню і Герцеговину. Ся антиавстрійська пропаганда охопила розмірно широ-

кі круги сербського народу, почавши від кругів найвищих аж до найнижчих.. — Вислідом сеї пропаганди був зорганізований в самій столиці Сербії, Білгороді, заговор і атентат на австрійського престолонаслідника, в яким, після донесень, мали взяти участь високопоставлені сербські державні мужі, а навіть наслідник сербського престолонаслідника мав осо

Софія Гогенберг
жена Франца Фердинанда

бисто впливати на заговорників.

Самого замаху dokonав 19-літній сербський студент, Гаврило Принціп, який дня 28-го червня с. р. цільними стрілами з револьвера замордував

архикняжу пару підчас проїзду улицями міста Сараєва...

Енслідом сего атентату було енергічне слідство австрійських властей, яке викрило, що морд в Сараєві, се не в чин індивідуальних осібняків, бо в сей заговор суть змішані як сербські військові урядники, так і самий ряд, та що укаранв безпосередних винувників замаху, не буде достаточною карою, ані не зробить кінця російсько-сербській агітації проти Австрії. Через те австрійський ряд постановив здавити небезпеку для себе в самім її зародку, себто упокорити цілу Сербію та приневолити сербський ряд до залишення антиавстрійської пропаганди не лише в границях Австро-Угорщини, але також і в самій Сербії...

Замордоване австрійського престолонаслідника, а в слід за сим слідство австрійських властей, яке тягнуло ся майже цілий місяць буде датувати ся в історії як початок європейської крізи, як безпосередна причина Великої Європейської Війни.

ВІЙНА.

Ультіматум австрійського ряду до Сербії.

Сейчас по укінченю провізоричного слідства, се в 23. липня с. р. австрійський ряд вислав до Сербії ультіматум. в яким, осуджуючи проти-австрійські затії сербського ряду, зажадав, щоби сербське правительство виповнило слідуочі точки:

1. Сербське правительство має здавити всякі публікації, які підбурюють до ненависти і погорди до австр. монархії і яких загальний напрям звертає ся проти територіяльної цілости монархії.

2. Зарядити розв'язане “Народної Охрани” і всіх інших союзів, які займають ся пропагандою проти Австро-Угорщини.

3. Усунути з публичної науки в Сербії все те, що служить до піддержання пропаганди проти Австро - Угорщини.

4. Усунути з військової служби офіцерів і урядників, які є винні пропаганди проти Австро Угорщини. Їх назвища подасть австр. правительство.

5. Згодити ся на те, щоб органи австр. правительства брали участь в здавленню переворотового руху, зверненого проти цілості Австрії.

6. Розвести слідство проти заговорників з дня 28 червня с. р., які знаходять ся на сербській території. Делеговані австр. правительством органи возьмуть в тих доходженнях участь.

7. Зарядити з як найбільшим поспіхом арештоване майора Вої Панковіча і М. Циґановича, які є скомпромітовані.

8. Заборонити перепачковане оружя та експлодуючих матеріалів поза границі, а урядників, які справникам замаху в Сараєві помагали перейти через границю, видалити зі служби і остро укарати.

9. Дати австр. правительству заяву, що сербські державні мужі будуть прихильно відносити ся до Австро - Угорщини.

10. Ціс. і кор. австр. правительство має бути сейчас повідомлене про переведені заряджень, заключених в наведених точках, — і вижидає відповіді сербського правительства до суботи 25-го липня с. р. до 6. год. вечером.

В суботу, дня 25-го липня австр. правительство ео отримало відповідь від Сербії на вислане ульті-

матум. Правительство сербське годилось на всі домагання, окрім точок 5. і 6-ої, де говорить ся, що австрійські урядники мають брати участь в здавленню антиавстрійської пропаганди в Сербії.

Правительство австрійське оголосило, що відговідь Сербії є “негідна” і незадовольюча. — і сеи час оголосило частинну мобілізацію проти Сербії. **А дня 28-го липня Австрія виповіла війну Сербії** і сейчас розпочала воєнні кроки, почавши бомбардувати вже на другий день, то є 29-го липня, столицю Сербії, Білгород.

Між тим, дня 25-го липня, Росія оголосила, що не дозволить Австрії, без причини, іти війною га Сербію і почала готувати ся до війни з Австрією. — Сейчас, на слідуєчий день Німеччина, хотючи, щоби війна не розширилась на цілу Европу, остерігала прочі держави, щоби не мішали ся до війни Австро-сербської, і не перешкаждали Австрії покарати Сербію. — Про се становище Німеччини довідуюмо ся обширнійше з телеграм, які між собою виміняли німецький цісар з російським царем перед вибухом загально-європейської війни:

Сі телеграми звучать:

Дня 28. липня телеграфував цісар Вільгельм до царя Миколи:

“З найбільшим безпоковм довідуюсь про вражінє, яке викликало в Твоїй державі виступленє Австро-Угорщини проти Сербії. Не маюча скрупулів агітація, поширена в Сербії від ряду літ, довела до обурюючого злочину, якого жертвою вправ архикнязь Фердинанд. Дух, що повів Сербів мордувати свого власного короля і його жінку, царює в тім краю ще до нині. Без сумніву Ти згодиш ся

зо мною, що Ти і я як і всі суверени мають спільний інтерес наставати на те, щоби всі ті, що в морально відвічальні за огидний злочин, понесли заслужену кару. Та враз я й розумію добре, як важко Тобі й Твому правительству виступати проти струй загальної опії. Помимо щирої приязни, яка нас від давна вяже, уживймо цілого свого впливу, щоби наклонити Австрію до старання о явне вдоволяюче порозумінє з Росією. Маю повну надію, що ти мене підпреш в тих змаганях усунути всякі перешкоди, які ще можуть зродити ся. Твій щирий і відданий свояк **Вільгельм**".

Дня 29. липня телеграфував цар **Микола** до **цісаря Вільгельма**:

"Радію, що Ти знова вернув в Німеччину. В тій поважній хвилі прошу Тебе як найсильнійше, щоби Ти помогав мені. Виповіджено слабосильній державі ганьблячу війну. Обурене з того приводу, яке вповні поділяю, є в Росії величезне. Предвиждую, що дуже скоро не буду в силі оперти ся напови, який на мене натискає і буду приневолений видати зарядження, які спровадять війну. Щоби залобігти нещастю, яким була-би європейська війна. прошу Тебе в імя нашої старої приязни, щоби Ти зробив всьо, що можеш для припиненя свого Союзника, щоб він не пійшов за далеко.

Микола".

Цісар Вільгельм відповів **цареві 29-го липня**:

"Я одержав Твою телеграму й поділяю. Твоє бажанє удержати мир. Однак не можу, як я вже сказав у моїй телеграмі, поступованє Австрії уважати "ганьблячою війною". Австро-Угорщина з досьвіду знає, що приречене Сербії, о скільки воно

є лиш на папері, є зовсім непевне. Після мене поступованє Австро Угорщини треба уважати за пробу одержаня повної заперуки, що припорученя Сербії будуть дійсно перемінені в діло. В тім погляді скріпляє мене заява австр. кабінету, що Австрія не думає робити ніякі адобичі коштом Сербії. Ду-

Російський цар просить помочи у своїх „любих“ жидів.

маю отже, що для Росії є зовсім можливе витривати супроти австрійсько-сербської війни в ролі видця, не втягаючи Європу у війну, найстрашнійшу, яку вона колинебудь бачила. Думаю, що безпосередне порозумінє Твого правительства з Віднем є

можливе і бажане порозуміння, яке — як я Тобі уже телеграфував — моє правительтво всіма силами буде підпомагати. Очевидно військові зарядження Росії, які Австро-Угорщина могла-би уважати за погрозу, могли-би прискорити нещастя, яке ми оба хочемо здержати.

Також моє становище, яке посередника — яке я прийняв в наслідок твого поклику до моєї приязни, було би підкопане. **Вільгельм**".

Дня 30. липня телеграфував **цісар Вільгельм до царя Миколи:**

"Мій амбасадор одержав поручення звернути увагу Твого правительтва на небезпеку та поважні наслідки мобілізації. Те саме сказав я Тобі в моїй послідній телеграмі. Австрія мобілізувала лише проти Сербії, а іменно лише частину своєї армії. Наколи Росія — як се з донесень Мого і Твого правительтва впливає — мобілізує проти Австро Угорщини, то роль посередника, яку Ти мені в приязний спосіб завірив і яку я на Твоє виразне прошеня прийняв, була-би наражена на унеможливленя. Весь тягар рішення спочиває тепер на Твоїх плечах; вони мають відвічати за мир або війну.

Вільгельм".

Цар відповів цісареві Вільгельмови 30. липня.

"Дякую Тобі від серця за Твою скору відповідь. Висилаю нині у вечір Татішева з інструкціями. Військові зарядження, що тепер входять в життя, були постановлені ще перед п'яти днями, а іменно по причині оборони проти приготовлень Австрії. Надію ся з цілого серця, що ті зарядження не вплинуть в ніякий спосіб на Твоє становище, яке посередника, яке я дуже високо шаную. Потребуємо

твого сильного натиску на Австрію, щоби прийшло з нами до порозуміння.

Микола''.

Як бачимо з повисших телеграм, Росія поставила конче піти війною на Австрію, і ся постанова була вже рішена, — після слів самого царя Миколи до німецького цісаря Вільгельма. — ще 25-го липня, се в 3 дні перед тим, заки ще Австрія виповіла війну Сербії. А дня 29-го липня Росія зарядила офіційально мобілізацію проти Австро-Угорщини і Німеччини.

Е виду такого поступованя Росії, дня 31-го липня Німеччина вислала Росії ультиматум з домаганем, щоби Росія сейчас відкликала свою мобілізацію. а шо Росія відмовила сьому жаданю, Німеччина слідуячого дня. се в 1-го серпня виповіла війну Росії. — Того самого дня зажадала Німеччина від Франції вияснення. яке становище займе Франція в часі війни Німеччини з Росією. — Француське правительство відповіло. що Франція буде боронити своїх інтересів і сейчас, ще того самого дня зарядило французьку мобілізацію.

Слідуячого дня, то в 2-го авґуста німецьке військо заняло неутральну територію Люксембург і переступило французьку границу. Рівпочасно Німеччина просила Бельгію, щоби ся дозволила перейти німецьким війскам через бельгійську територію до Франції: але коли бельгійський король відмовив сій просьбі і заявив. шо Бельгійці будуть оружною рукою боронити неутральности Бельгії. — дня 3-го авґуста виповіла Німеччина війну також Бельгії і німецькі війска вступили на бельгійські землі. — Того самого дня німецький амбасадор о-

пустив Париж, а французський знов Берлін, вважаючи війну між Німеччиною і Францією за виповіджену.

Коли німецькі війська вступили на бельгійську територію, дня 4-го авґуста виповіла Англія Німеччині війну, заявляючи, що вона вважає за свій обовязок боронити нейтральности Бельгії і почала сейчас переправляти своє військо до Франції і Бельгії, щоби спільно з ними бороти ся проти Німців.

Оттак в несповна однім тижни майже піла Європа стала під оружем, бажаючи розвязати і порішити всякі питання та незгоди на поли битви.

Між тим Італія, яка належала до союзу з Німеччиною і Австрією, і після договору, повинна була також вхопити за оруже, щоби помогти в борбі своїм союзникам, зрадила їх і заявила, що зваживши обставини теперішнього конфлікту, вона не чуюсь зобовязаною договором іти на поміч своїм союзникам і заявила свою пїлковиту нейтральність дня 3-го авґуста.

Після сього формальности виповідження війни ворожими собі державами, поступали за собою в скорім темпі. — І так: —

Дня 7-го авґуста виповіла Черногора війну Австрії.

Дня 10-го авґуста Франція виповіла війну Австрії.

Дня 12-го авґуста Англія також виповіла війну Австрії.

Рівнож правительство Португалії заявило дня 8-го авґуста, що буде активно підпомагати Англію проти Німеччини і Австрії.

Крім висше згаданих європейських держав

проти Німеччини і Австрії стала також Японія. Іменно, дня 16-го авґуста, зажадала Японія, щоби Німеччина забрала всі свої воєнні кораблі з хінських і японських вод і віддала їх Японії без ніякого винагородження та, щоби Німеччина віддала сейчас свою азійську кольонію Кіан-Чав Хінам. — На се японське ультиматум мала Німеччина відповісти до полудня, дня 23-го авґуста. — Німеччинз

Німецька армата до острілюваня аероплянів, однак цілковито зіґнорувала домагане Японії і навіть на її ультиматум не хотіла відповідати. — Отже в-слід за сим, дня 23-го авґуста Японія виповіла війну Німеччині і виправляла своє військо на здобуте згаданої німецької кольонії.

А дня 25-го авґуста виповіла також Австрія війну Японії, чуючись з'обовязаною до сего. будучи в союзі з Німеччиною.

До війни стануло дев'ять держав. — З одної сторони Австрія і Німеччина, а з другої Англія, Франція, Росія, Бельгія, Сербія, Чорногора і Японія.

Чи повстануть ще якінебудь нові комплікації і чи возьмуть участь в війні ще інші держави, се покаже недалека будучність. — На разі треба читати ся тільки з сими, що воюють вже тепер і подаємо дотеперішній, се в тримісячний хід воєнної кампанії на всіх полях війни.

ВІЙНА АВСТРІЇ З СЕРБІЄЮ.

Сейчас по wypowiedженю війни, вислала Австрія проти Сербії 6 корпусів війська (разом около 250.000 жовнірів). Ся армія розділившись на дві особні армії наступили на Сербію рівночасно з двох сторін: одна з заходу з Боснії, а друга з півночі, з Угорщини від ріки Дунаю. — Армія північна приступила сейчас до облоги і бомбардованя столиці Сербії, Білгороду, та почала переправляти ся через Дунай, входячи в глуб краю, зводячи одну борбу за другою, зі змінним щастем, з заступаючими дорогою Сербами.

Друга армія, наступаюча з Боснії, переправилась через ріку Дрину, побила частину сербського війська, та пішла побідоносно в глибину краю, займаючи місто Шабац і другі місцевости. — Рівночасно Чорногорці злучившись з частиною війська сербського, переступили з полудня границю австрійську і попрямували в сторону столиці Боснії, Сараєва, побиваючи по дорозі менші відділи австрійського війська.

Загальна ситуація на полудневім терені війни дуже неясна, а сю неясність ще більше наводять цілком суперечні собі, а за тим і неправдиві лісти з сего поля війни.

Щоби мати сике-таке поняття про хід австро-сербської війни, треба знати, що терен, на яким

В отсей спосіб ладують коні на кораблі.

провадить ся ся війна, є в більшій часті гористий, на яким тактика воєнна вимагає великої обережності та уваги і сама війна провадить ся більше невеликими відділами, які залускають ся в різні сторони краю, зваблюючи ворога в засідки та недоступні місця, аж доки не задасть ся ворогови смертель

рого удару. Спосіб такої воєнної тактики. тягне ся звичайно дуже довго.

Як можна бачити з дотеперішних донесень. — до більшої і рішальної битви ще там не прийшло, хоч, без сумніву, як одна, так і друга сторона побила вже не один з менших відділів.

Що-до остаточного висліду, то не може бути навіть сумніву, що Австрія вийде відси побідоносно, маючи до діла з противником. під кожним зглядом слабшим від неї...

Найновіші вісти з сего поля війни доносять про побідний похід австр. армії в глибину Сербії. як також, що Сербі стратили вже до тепер 200.000 жовнірів, се в більшу половину всеї своєї армії та просили о поміч Росію. — Єсли донесенє се в правдиве, то належить сподівати ся. що війна Австрії з Сербією вже довго не потреває.

ВІЙНА АВСТРІЇ І НІМЕЧЧИНИ ПРОТИ РОСІЇ.

В провадженю війни з Росією. Австрія ділала в порозуміню з Німеччиною. — Пляном австрійського генерального штабу було. — не допустити до провадження війни на території австрійській. а перекинути її в границі самої Росії. В тій ціли вислано на Росію дві великі армії, що числили около мільон жовнірів. одну під проводом генерала Данкля, другу під проводом генерала Авфенберга. Обі сї армії попрямували з Галичини на північ. займаючи полуднево-західні російські губернії: белзьку. радомську і люблінську. — Задачею сих армій було заняти цілу західну частину російських земель т. зв. Королівство польське і злучившись з

ГЕНЕРАЛИ РОСІЙСЬКІ І АВСТРІЙСЬКІ:

- 1) В. князь Николай Николаевич, головнокомандуючий рос. 2) Архикнязь Фридрих, голов. ком. австр.; 3) Рос. генерал Димітрев, котрий облягав Перемишль; 4) Австр. генерал Данкль; 5) Австр. генерал Ауфенберг.

армією німецькою. яка рівночасно вийшовши з Прус, прямувала з заходу. — піти дальше в глибину Росії. В виробленю сего пляну важну ролю відіграла та обставина, що як Австрія, так і Німеччина, вірячи польським політикерам, мала надію, що Поляки російські стануть по стороні австрійських війск і викличуть революцію проти Росії. В сій цілі командант австрійських війск видав навіть до Поляків відозву, в якій їх взивав, щоби вони прихильно прийняли австр. армію, яка несе волю для польського народу.

Австрійська армія, перейшовши границю російську, занимала одну місцевість за другою, та тнала перед собою менші відділи російського війска, які ставили дуже слабкий опір. До більшої боротьби прийшло аж коло Красніка, Люблина, Замостя та Красного Ставу, де велика російська армія заступила дорогу Австрійцям, хоча їх стримати в дальшій поході. Прийшло до кровавої триденної битви, в якій Австрійці віднесли сьвітлу побіду над Москалями, забираючи багато тисяч Москалів в неволю та здобуваючи багато армат та всякого воєнного матеріалу.

Один австрійський полковник, що брав участь в боротьбі коло Красніка, ось як описує свої вражіння з сеї боротьби:

“Москалі пакують цілі полки з над Волги і Дону, боють ся не оружьем, але масою. Наша артилерія, то наша слава, інфантерія — добре боє ся і змітають цілі полки російські. Москаль не жалує людий, ми знова куль і гранатів — так що Москалям з недовзі забракне полків. Дійшло до того, що наші шпиталі лічать переважно Москалів: на наших

двох ранених припадає вісім Москалів.... Російські війська голодні, змучені. В жолудках Москалів на ходять лікарі овес і кукурудзу сиру.

Наші війська мають добрий настрій, подостатком поживи і гроший. Ті славні козаки російські, то найбільші боягузи. Бували випадки, що коли сотня козаків побачила патруль наших драгонів, зложений з 5 людей, вдирала з поля і втікала десь на вовчі доли....

....“Страшні вчора пережив я хвилі. Куді свистали, бомби летіли, гук армат, йойк ранених, але перемога по нашій стороні. Москалі втікають”....

Загалом всі донесення з поля борби коло Красніка і Люблина звучать згідно, доносячи про велику перемогу Австрійців, яка окрила славою як австрійську армію, так і її вождя Авфенберга.

Німці побивають Москалів в Прусах.

Рівночасно, коли Австрійці в польським Королівстві побивали і гонили перед собою Москалів — гімецький генерал Гінденбург розбив цілковито переможну російську армію під Таненбергом, в Східних Прусах, котра то армія мала зайняти німецьку надморську кріпость Кинігсберг і попрямувати далше в глибину Німеччини — на Берлін... В сій борбі забрали Німці поверх 90.000 Москалів до неволі, а рештки їх армії прогнали цілковито з німецької території. — Борбу під Таненбергом описує так кореспондент лондонської часописи “Дейлі Мейл”, який був свідком величезного погрому Москалів у Східних Прусах і надіслав до названої газети опис сеї страшної битви:

“Армія російська під проводом генерала Ши-

лінського надійшла двома головними відділами: один з Білостока через Лик, а другий з Млави через Сольдаву. По безнастанних битвах, в яких Німці ставили невеличкий опір, російські передні сторожі виринули з мочарів і осягнули сталий ґрунт недалеко Остероде.

Борба Москалів з Німцями в Східних Прусах.

“Се був момент, у яким німецький командант, генерал фон Гинденбург, оказав свій хист яко стратег. Німецькі війська надійшли з над Рену і з Бельгії, артилерія вирушила з Торну і з Гродека і всьо було готове. Коли сильний російський осередок (центр) надійшов з Остероде 27. серпня, гене-

рал Гінденбург кинув велику силу на ліве московське крило у Майденбургу, захопив се місто і відігнав ворога назад у багна й озера.

“Сильну німецьку резерву кинено на Орельсбург і тим способом завернено праве вороже крило та загнано його в мочари зовсім так, як се стало ся з лівим крилом. Російська позиція була тепер така: З внішньої сторони терен нахилив ся до окружаючого ворога, значить ся — він находив ся в долинї; по стороні внутрішній була сїть величезних мочарів і озер; з трох боків стояли муром Німці; з четвертого боку був лише одинокий вихід, а сей вихід провадив власне через мочари і багністі потоки. — Тоді слїдувала одна з найстрашнійших битв в історії — битва, якої страхітя позбавили розуму кількох німецьких офіцирів. Німці затїсняли свій круг щораз більше, натискали Москалів цілою силою і пражили їх страшним та безнастанним сгнем. А Москалі не могли навіть маневрувати своїми арматами, бо вони позастрягали в болоті. У тім болоті олинили ся також салдати і конї. Природа сеї країни приневолила Москалів розбити ся на безпомічні гуртки з яких більша частина шукала собі виходу з сеї матні на свою власну руку і загаяла ся щораз дальше в страшні мочари.

Вечірний сумерк надавав ще більше грози пегальному видовищу. З челюстий нічної пїтьми дочосило ся дике іржанє коний, помішанє з розпучливими криками людий, потопаяючих у летучих пісках і намулі. З цілої великої армії лише шестому корпусови і одній половині першого корпусу удало ся втечи і перейти границу, але і вони стратили у відвороті багато людий. Через кілька днів я

бачив поодинокі групи загрузлих у болоті солдатів, яких Німці окружали і виловлювали. Богато з них воляло піддати ся добровільно ніж загинати з голоду..

Генерал фон Гинденбург перемашерував у чотирох днях 94 милі і дігнав неприятеля, якому доводив ген. Рененкампф, під Герарден. Москаль о-

Німецький генерал фон Гинденбург котрий розбив Москалів в Східних Прусах і тепер доводить цілою німецькою армією на Восток.

значе зрозумів ще в час небезпеки свого положення і втік з недобитками своєї армії аж до Сувалок”.

Після цієї славної перемоги генерала Гинденбурга, Німці приступили до офензиви і почали гнати перед собою Москалів далше в глибину Польщі і Росії.

МОСКАЛТ ВПАДАЮТЬ ДО ГАЛИЧИНИ З ПІВНОЧИ І ЗІ ВСХОДУ.

Як вже було згадано. — пляном австрійсько-го і німецького генерального штабу було, через за-няте західних російських провінцій, стягнути го-ловну російську армію проти австрійсько - німець-кої армії в Польщі, а тим способом перенести цілу боєвну кампанію на територію російську.

Виповняючи повзятий плян, австрійський ге-неральний штаб полишив Східну Галичину і її ро-сійську границю майже безборонною. Стале ав-стрійське військо помашерувало в Польщу, а для оборони північно - східних границь Галичини і Бу-ковини полишилась тільки незначна сила, складаю-ча ся з ляндртурми і резерви. — Се доводить, що австр. генеральний штаб цілковито не надіяв ся і не предвидів сильного напору Москалів з сеї сторо-ни.

З такого стану річий скористав головний ко-мандант армії російської — і приступивши тільки до оборонної тактики в Польщі, на своїм правім крилі, зміцнив свій центр, а головно ліве крило і— в цілою силою вдарив на Галичину, хочачи по ціл-ковитім її занятю, відтяти арміям Авфенберга і Данкля відворот і взяти їх в два огні.

Отсей маневр російського генерального штабу знівечив цілковито первісний плян австр. генера-льного штабу. Армія Авфенберга і Данкля була змушена вертати серед дуже трудних обставин, від биваючись рівночасно від напору центра московсь-кої боевої лінії, щоб боронити Галичину і недопу-стити до здійснення пляну російського. Доки од-

пак се сталося, в східній Галичині прийшло до важких, кровавих боїв, в яких незначна сила війська, позівставша в Галичині ставила розпучливий і ге-

Отся мапка вказує, в який спосіб навали Москалі на Галичину і куди вони прямують.

ройський опір переважаючій навалі московських військ, боронячи завзято кожної пяди землі, та стримуючи похід російської армії.

Полилась кров в сій великій європейській війні також на галицько-українських землях. Зрадники москвофіли та Поляки помагали переважаючій московській навалі та ударемнювали оборону австрійських військ, а навіть видаючи в руки Москалів визначніших Українців, головно гр. католицьких сьвящеників... — Ціла Східна Галичина і частина Буковини олинилась в російських руках. До завятих і страшних боїв прийшло коло Волочиск, Сокаля, Бродів, Галича і других міст, однак до найбільше завятої і кровавої борби прийшло під Львовом, де о половину менша армія австрійська, боролась через цілих десять день і стримувала переважаючу московську силу. В сій то борбі Австрійці показали не лише свою здібність і витревалість, але також своє геройство, з яким боролись перед Москалями. Борба під Львовом і витревалість австрійських жовнірів задивували цілий сьвіт. — А воєнні знатоки та кореспонденти, містячи в різних часописях та журналах згадку про борбу під Львовом і оборону Австрійців перед Москалями, так висказують ся про австрійських жовнірів: — “Через десять день не спати, не роззуватись, їсти лише сухарі або кусник зимного мяса з консерв, не пити води, не скидати через десять день з себе торністри і не випускати з рук гвера, — а рівночасно ставити успішний опір через тих десять день в трое сильнішому ворогови, не даючи йому іти вперед, — на се треба людей з зелізними нервами, з переходячою людське понятє витревалостию, здоровлем і завзятем, які знаходимо тільки в тих людей, що боронять свої рідної країни, свого майна і родини перед напасником...” — А треба знати, що жовні-

рами, які здобули собі признане цілого світа за свою витривалість і хоробрість. — се були переваж по Українці, які служачи в полках в східній Галичині, брали головну участь в борбах з Москалями. Від котрих також здобули собі признане за свою хоробрість...

Та хоч як завзято боролись Австрійці, муїли таки уступити перед переважаючими силами Москалів, яким на поміч приходили чим-раз нові полки, — і віддати Львів ворогам на поталу.

Австрійці подались в зад в сторону міста Горожка, де знов прийшло до чотиродневої завзятої борби, в якій Москалі понесли дуже великі страти і муїли уступити. Та хоч Австрійці вийшли в сій борбі побідоносно, не могли використати свої побіди, бо муїли спішити, щоб злучитись з повертаючими арміями Авфенберга і Данкля. Прийшло ще до борби під Равою руською, Ярославом, а в кінці під Перемишлем, о який врешті Москалі поломили собі зуби....

Як відомо, Перемишль є побіч Кракова одинокою сильною твердиною в Галичині. Сїєї то Перемишль знівечив російський плян взяття австрійської північної армії в два огні. Підчас, коли Москалі через три тижні штурмували Перемишль, мали час армії Авфенберга і Данкля злучитись разом і прибути назад до Галичини на підмогу оставшим там військам. Рівночасно Австрія мала час зібрати до Галичини більше війська і піти тепер не тільки на osvobodжене обляганого Москалями Перемишля, але також Львова і цілої Східної Галичини. Оттак Перемишль, старинне українське місто, знівечило московські пляни.

Про те, як дуже розходилося Москалям о адо-
буте Перемишля, сьвідчать нечувано завзяті штур-
ми Москалів на перемиські форти і безустанне день

Австрійська 42 см. ормата до здобування фортиа. Сими ормата: а ен знищи-
ли Австрійці форти міста Антверпіі в Бельгії Англіяці називають її іменем
слави-го силача „Джек Джонсон-ом“; а наші жовніри, що її обслуговують,
зовуть сю ормату „воркільнива теща“ або „тітка-сваха“.

і ніч, через три тижні триваюче, їх бомбардова-
но... — Про завзяте зноа і геройство, з яким Ав-
стрійці боронили Перемишля, — сьвідчать стоси

групів штурмуючих Москалів, яких начислено по-верх 20.000, не вчисляючи полонених і ранених. Наочний свідок, що в час облоги перебував в Перемишлі, так описує кроваві бої, які там мали місце:

“Москалі почали острілювати твердиню 18. вересня. 20 вересня вони окружили місто і почали його бомбардувати. Таке тривало до 2 жовтня. Того самого дня вислали Москалі парламентаря з білим прапором та жадали здачі, однак їм відмовлено.

“Канонада почалась наново. Москалі пустили на твердиню цілі дивізії піхотинців та бажали взяти її штурмом. Головний військовий штаб видав приказ, що твердиню мусить ся взяти за всяку ціну. Тому зібрали страшну масу війська та ударили з цілою силою на окопи. Почав ся страшний огонь.

Аж ляком переймало кожного, хто бачив, як Москалі сунули цілі маси війська, не зважаючи на австрійські стріли, що змітали військо наче вихор соломучи. Росіяни боролись завзято і поступали вперед, не тратячи надії, однак вкінци й надія почала їх покидати, коли побачили цілі снопи стрілів з машинових гармат та карабінів, що зі всіх сторін сипались на їх військо.

“Атаковано твердиню днем і ночью. Страшний вид предсталав ся для тих, хто бачив, як Росіяни ішли вперед, не зважаючи на град куль Австрійців, що особливо ночью, при освітленю рефлекторів, видавалось лекольною грою. Прямо цілі компанії російського війська змітали австрійські армати.

“Росіяни навчились багато з японської війни, бо атакували дуже завзято, не зважаючи на величезні страти. Люди, що їх уживали до здобуття сеї твер-

дині, були мабуть спеціально підготовані до такої акції. Небавом місце перед окопами залягли цілі гори трухів. Австрійці оочисляють, що тут згинув до 40 тисяч російського війська. Крім того забрали Австрійці багато полонених.

“Одинайцять російських баталіонів, що підійшли неспостережено під окопи, напали нечаяно на Австрійців. Се була несподіванка для австрійського штабу. Війско подалось назад до підземних казематів. Відси боролись усі вони машинновими карабінами та арматами меньшого калібру. Росіяни перебили собі дорогу аж до казематів та тут почали уже битись на багнети.

“Австрійці мали зі собою пушки з малими гранатами і почали кидати їх на Росіян, що зайшли їм у їх засідку.

У сих підземних печерах боролись люди з собою мов демони. Не було можливо стріляти, тому почалась справдішна бійка, як се було в часі старинних воєн. Люди бились рушницями та багнетами, які були червоні від крові. А на сьвітї стояла чорна темна ніч. Ні одна зірка, ні місяць не осьвічували сеї темної страшної різни. Годі було пізнати, хто приятель, а хто неприятель.

“Каземати вкінци наповнились трупами та кровю так, що люди мусіли лазити по трупах своїх братів та кінчити борбу. Росіяни бороли ся завзято та мусіли вкінци подати ся в зад. Тимчасом командант зателефонував по резерви до слідуячого форту. Та заки прийшла поміч, Росіяни вже уступили. В сій різни стратили Москалі 150 убитих на окопах, а 300 в самих казематах. Були також сотки ранених. Коли я виїжджав з Перемишля, трива-

ла тут борба дальше однак Росіяни значно уступили взад."

Поза фортами Перемишля, а іменно в околицях Кракова, в західній Галичині, зібралась велика німецько - австрійська армія і по відпочинку та реорганізованю рушила знов до бою з Москалями.

Російський цар і його „любі“ піддані.

Тепер почався приступ Австрійців, а оборона і відзворот Москалів. — Австрійці прогнали Москалів з під Перемишля, прогнали з Ярослав, відобрали назад Стрий, побили Москалів коло Турки, коло Снятина, прогнали Москалів з Угорщини і з Карпат, де до побіди Австрійців причинилися головню Українські Січові Стрільці під проводом дир. Галунинського, — і так поволи, по кровавих битвах иперують Москалів з Галичини.

Оттак представляєть ся загальний хід австро-російської кампанії за перших три місяці сеї великої і страшної війни. — Кождому однак з нас цікаво-б знати дещо більше про хід воєнної кампанії з галицького терену війни, боже частина нашої Вітчизни, в якій ми полишили своїх рідних: — батьків, материй, братів, сестер, знайомих — та хоч не величкі, але все таки свої хатини та кусники рідної землиці...

Москалі наступили на Галичину широчезною боєвою лінією, рівночасно з півночі і з північного сходу, а рівночасно осібна армія наступила зі сходу на Буковину, яка мала злучитись з російським їлвим крилом і оперувати на Підгір'ю, на полудне від ріки Дністра і зайняти проходи, що ведуть через гори Карпати на Угорщину.

Австрійські війська, що стерегли границь з великим завзятем відперли передню російську сторожу, наступаючу на Галичину. У всіх перших борбах, до яких прийшло здовж російської границі Австрії віднесли побіди. Відперли вони Москалів коло Кривча, Скали, Гусятина, Підволочиск, Сатанова, Залізців, коло Бродів і Радивилова, а дальше коло Сокаля. — Однак за передною російською сторожею, яку з таким успіхом відбивали галичні австрійські війська надсунула головна російська армія, яка значно перевиснала числом австрійська, позіставші в Галичині. — Та хоч значно слабші чисельно австрійські війська на кождім кроці боролись завзято, стримуючи московську навалу. До більших боїв прийшло коло місточка Бродів, якого боронили Австрійці через три дні: місто се то здобували Москалі, то знов відбирали Австрій

ці. В наслідок арматних стрілів зістало се місто майже цілковито знищене. До більшої борби також прийшло коло міста Сокаля, де помимо завзятого опору, Австрійці мусіли відступити. І так одно місто за другим забирали Москалі, відпираючи назад австрійські війська. Очевидна річ, що при таким “забираню” всі сі міста зістали більше або менше знищені. Шкоду понесли слідуючі міста: Тарнопіль, Сокаль, Камінка Струмилова, Жовква Куликів, Залізці, Теребовля, Підгайці, Гусятин, Угнів, Чортків, Ходорів, Миколаїв, а дальше Стрий Городок, а навіть Львів, в яким зістали знищені “огнем” головно ті дільниці, в яких Українці мають свої доми і камениці, — та багато других місточок і ціла маса українських сіл. Куди тільки перейшли Москалі, там зістала руїна.

Один кореспондент, що підчас нападу Москалів находив ся в Чорткові, описує так боротьбу і знищенє сего міста:

“При кінця місяця серния відбула ся під Чортковом битва між Австрійцями і Москалями. Розложивші ся в прекрасній долині Чорткова, заслоненій горами Карпатами, австрійські війська навіть не думали о появленю ся тут московських війск.

Одначе несподівано для австрійського війська на карпатських вижинах, під Чортковом, появило ся московське військо і заняло добру позицію. з ко трої зачали стріляти до австрійського війська з армат. Австрійська артилерія скоро заняла протилежні хребти Карпат, і понад дахами Чорткова і головами його мешканців почавсь жорстокий артилерійний поєдинок.

Часть куль, котрі не долетіли до гірських ви-

жин, спадала на дахи в місті, запалюючи дома, та вбиваючи спокійних мешканців.

В Чорткові і його околицях почалась паніка, не тільки між цивільним населенням, але і між військом. На залізничій стації, що стояла під горою, стовпила ся маса публки і війська. А армати греміли і збільшували еще більший переполох.

В тім часі на двірці залізничім, в Чорткові стояло всього два поїзди. І до возів сих потягів почали тиснути ся люди. Не лише місця, але і всі проходи, а ще більше дахи вагонів були заняті пасажирами.

Потяг рушив в гору.

Коли потяг візджав вже на гору, в льокомотиву вдарила куля з армати російської. Льокомотива зістала знищена. Потяг нічим не стриманий почав летіти в долину і з цілим розгоном вдарив на другий потяг, що йшов в слід за першим.

Наступила страшна катастрофа. Оба потяги котили ся з великою скоростію в діл, та в тій хвилі ударила друга арматня куля і запалила один з вагонів.

Огонь почав скоро ширити ся і цілий потяг за кілька минут був вже в обіймах огню. І се море огню обняло своїми червоними язиками тисячки пазажирів і летіло скоро по шинах в діл.

Огнений потяг вривав ся в величезну товпу на рода, що находила ся на залізничім двірці, котрий теж почав горіти.

Кілька тисяч людей зістало вбитих. Одні лежали, а другі, на котрих горіла одіж, горіли і світили як живі похідні.

До цікавої події прийшло рівнож в місті Бережанах. — На позіставшу там невелику залогу австрійських військ, напала нечаяно велика скількість козаків. Війська австрійські замкнувшись в бараках, боронились перед козаками. Командант залоги, бачучи, що довго не зможе утримати ся пе-

Напад рос. козаків на укр. село.

ред напором Москалів, вислав кількох жовнірів, щоби сї отворили греблю ставу, який лежить понад містом і напустили в місто воду. Вислані жовніри прокравались через місто, розірвали греблю і вода зі ставу затопила цілу долішню часть міста, обезвладнюючи напасників. Козаки, не знаючи, що ста-

лось і не могучи боротись в воді, перестрашені, піддались добровільно Австрійцям.

Дуже цікава борба, в якій Австрійці дуже мало чисельні задали великих страт Москалям, а навіть убили російського генерала Вановського, відбулась підчас першої оборони Камінки Струмилової. Сю борбу так описує проф. Е. Шлінглер:

“Вночі з дня 20 на 21 серпня донесено комісареві від Староства, що в Батятичах появили ся козаки. Зараз удав ся комісар на розказ старости на залізничний дворець і заармував 70 лянштур містів, що спали на стації та після сего рушив назад з поворотом до міста. В дорозі почув він сухий тряскіт вистрілів з машинових карабінів: Козаки були вже під містом.

А тим часом в місті було ледви 170 жовнірів і кілька жандармів та скарбової сторожи. Навіть і ся “сила” була розділена: одна горстка заняла оборонне становиско на стації, а друга частина була в місті і командант тої другої части зарядив в одній хвилі оборону міста. За се козаки явили ся в силі одної дивізії, т. є. около 4.000 люда з генералом Ванновським на чолі. З того числа, 2.000 взяло яраз живу участь в борбі, а друга частина заняла становиско резерви в сусіднім честинськім ліссі. Крім того мали Москалі два машинові карабіни з яких один уставили проти касарні, а другий проти залізничного двірця. По нашій стороні не було ані одного машинового карабіна, а мимо сего й мимо очевидної переваги Москалів ми вибороли світлу побіду!

До побіди Австрійців причинили ся передовсім незвичайно цільні стріли наших вояків. І так

прим. з вікон в помешканю начальника стації стріляло трох стрільців: поручник Гавранке, вахмайстер жандармерії і один “равбшіц” з околиці. Стріли тих людий були так цільні, що унерухомили цілковито один московський машиновий карабін.

Серед загальної паніки в місті тревала борба повних 12 годин від 5. год. рано, одначе ні один козак не важив ся вдерти ся до міста. Коло год. 1. в полудне почули в місті три сильні вибухи; всі думали, що се вже почала грати ворожа артилерія. Показало ся одначе, що був се вибух мін під великим желізн. мостом на Бузі. Міст сей мав висадити в воздух в відповідній хвили поручник саперів Т., спеціально стаціонований в тій цілі в Камінці. Сповнене свого важного обовязку переплатив одначе життям: впав на полю бою, влучений вісьмома кулями в голову, а з ним згнуло й 12 ландшатурмістів, що повнили сторожу коло моста. Поручника найдено опісля з сірничкою в руці та з головою просто розбитою московськими кулями.

Положеня міста ставало з кожною хвилею грізнійшим. Нараз перед боевою російською лінією з'явив ся на білім кони вожд дивізії, а сильний вітер відхилив червоні поли генеральського плаща. Сей одинокий момент був для московського генерала загубою, а для Камінки хвилевим ратунком, — бо як раз в тій самій хвилі впав стріл і генерал повалив ся з коня... Влучила його куля простого жовніра, котрий цілним стрілом на якийсь час уратував Камінку струмилову від московської інвазії.

Після втрати начального вождя, козацькі стріли почали поволі втихати, — а вкінци козаки усту

чили цілковито забираючи з собою забитих і раних.

О год. 5. по полудни мешканці місточка відігнули. Почала ся робота Червоного Хреста. З нашого боку полегло 26, раних було понад 40.

А тимчасом до мійського шпиталю перенесено козацького вождя, генерала Ванновського. Коло него сидів російський штабовий лікар, що переніс генерала до шпиталю та просив австрійського лікаря о перевязанні ран вождя.

Та стан генерала був безнадійний мимо сейчасової лікарської помочи: рани в долішню часть живота були смертельними.

Коли старший повітовий фізик. Др. Петровський, сказав генералови, як мала горстка боронила Камінки, сей сказав по німецьки: “Алеж се скандал! Колиб я був се знав, взяв-би я ваше місто без одного вистрілу. Се нечуване, аби мене, побідника з під Сокаля і Рави руської досягла куля простого лянштурміста!”

Після перевязання ран перевезено генерала автотомобілем до гол. шпиталю у Львові, одначе в два дни опісля, генерал Вановський умер, записавши зсю свою готівку на австр. Червоний Хрест.”

В сего то російського генерала австрійські військові власти мали знайти лісту з іменами визначніших наших галицьких народних діячів, яких він, правдоподібно, на розказ московського уряду мав арештувати і відставити до Росії, подібно, як се сталось з митрополитом Шептицьким.

Москалі, впавши до Галичини, розіслали на всі сторони відділи пів-диких козаків, які рабуючи та убиваючи поодиноких людей, ширили пострах

між населенням цілого краю. В деяких місцевостях населення ставило опір бандам рабуючих козаків однак не маючи зброї, такий опір був безвартісний і тільки стягав пімсту диких козаків на наш нарід. — В Настасові і Глубічку тамошні "Січовики", боронячи перед московськими грабіжниками свого майна, ставили завзятий опір козакам, а навіть кількох з них убили і покалічили. Козаки, не сподіючись ніякого нападу, зразу втікли але по короткім часі вернули назад і вимордували майже всіх "Січовиків". — До подібних сцен між населенням а козаками прийшло також в Ясеню, Розвадові. Завалю. однак козаки страшно мстилися на людях...

В багато селах та місточках підпалювали Москалі наші церковці, а наших сьвящеників забирали в полон, або прямо таки на місци розстрілювали. — А у всій сій роботі помагали Москалям зрадники - москвофіли, а навіть і наші "браця" Поляги, які до спілки з москвофілами зробили нагінку на Українців, видаючи їх в руки Москалям.

На населення впав переполох. Люди забирали що тільки могли, або таки голіруч утікали в гори. з звідтам на Угорщину.

Один очевидець, котрому судилось утікати перед московською ордою через Карпати на Угорщину, ось як малює нам наші сторони і цілу природу, спустошену диким ворогом.

"Тисячі босих жінок і тількиж голодних дітей возносять руки до Бога, таї пригнобленим голосом і з кровавими слезами в очах взивають пімсти на дикого Москаля, на самого ката-царя, що дозволив своїм рабівникам-салдатам так страшно знуща-

тись над невинним народом над бідними вдовами і дрібними сиротами, котрі в голоді і в холоді днями і ночами босо-ніж блукали по гущавинах, щоб лише втіти перед ним. Потоки кровавих сліз і ріки братаерної крові журливо спливають по галицькій землі зораній копитами а трупами засіяній, та несуть по світі сумні вісти про те, чого то дикі Москалі допускають ся на наших стареньких батьках братях і сестрах. Де лише ворожа пога станула. там все зрівнялось з землею, а природа оніміла. Села і місточка, хати і двори, одні в димах, а другі уже спопеліли. З заплаканих вікон, через повибивані шибі, немов через широко отворені очи, визирає нужда і смерть дишучи воляючим запахом. А в середині — не увіривбись!... Та заглянувши вкiнці, сказавбись, що не худоба, але пекольбі якісь пітвори господарили там... Я бачив доми — каже очевидець — де все вказувало, що ворожа рука досягнула найменшої закутини...

...Де перед тижнем пишались наші підгірські хатки, де стояли наші повні стодоли, де зеленілась вже озимина — там тепер “Содома і Гомора”. Куди глянеш оком, куди зробиш крок. всюди побачиш одну і ту саму сумну картину завмерлої природи, котра не оказує найменшого знаку життя.

Великі згарища — знаки давних хуторів, кроваві шляхи, вкриті білими кістьми наших братів. се знаки, куди посувалась московська орда... Хати попалені, храми Божі динамітом порозсаджувані... На пів мертві — босі, обдерті жінки і мліючі з голоду дрібні діти кровавими слезами гасять тліючі згарища їх хат... Завмерла природа сумує... представляє сумні картини веселого та щасливого ко-

лись хлопячого життя наших братів... Над сьвіжою могилою від часу до часу хвиба вороня сумно заграче, тай сердито повіе осінній вітер...

Східний терен війни.

Ось так представляла ся боєва лінія в другій половині падолиста. — Боєва лінія тягне ся від Чернівців на Буковині через Галичину Королівство Польське аж до Маріямполя коло Балтійського моря.

Я бачив вздовж доріг, як лише далеко око сягне, горбки землі — сьвіжі горбки. А були се маленькі горбки, кертця, казавбись, насунула їх.. Ні, брате, ні! То людська рука висипала їх.. Під

кожним таким горбочком твердим сном спить по два або й по три наших братів. І сотки таких горбків обсіли рядами сиру землю, накриваючи тільки кож воїнів, котрі побіч себе боролись і побіч себе мовчки спочивають разом під тими горбками. По над кожною могилкою сіяє провізоричний маленький деревляний хрестик, а в додатку ще й чорножовта хоруговка. З плитко копаних і в поспіху на сипуваних горбків ту і там вистають руки або й ноги поляглих. Сумний вид... Щоби ті тихі і численні могили, які укривають маєстат безмежного смутку і героїства, розсіяні нині по всій просторони нашої землиці, знайшли щасливих, завзятих местників в тих наших братах, котрі лишились при житю на дальший кровавий бій з диким ворогом, що їдер ся непрошений в наші сторони та заколотив наш вічний мир...”

Щоби довершити чашу горя нашого народу. Москалі, забравши Львів, понищили українські народні, просвітні і добродійні інституції, в яких крилось наше національне багатство, тяжкою прапєю придбане за послїдних 50 літ, а головного добродїтеля сих інституцій, митрополита Андрея Шептицького арештували і вивезли в Росію, хочачи сим способом задати одним махом смертельний удар українському національному рухови у всіх його галузях...

Ось такого горя зазнала наша рідна країна та наша рідня від свого тяжкого ворога...

Чи удасть ся австрійськам військам, яким помагає увесь наш народ увільнити нашу рідну країну від Москалів. — се покаже недалека будучність.

На разі тепер Східна Галичина уважавсь за російську провінцію. на яку вже навіть призначено губернатором гр. Бобринського. котрий вже починає поволи заводити російські порядки...

Німці бють Москалів, а Москалі Німців.

Рівночасно, як армія австрійська двинулась відбивати від Москалів Галичину, — розпочали сильніший напір на Москалів також Німці. Побивши Москалів в Східних Прусах під Вірбаллен, двинулись аж до ріки Німан, де їх затримали Москалі, зупиняючи в дальшім поході. Друга знов німецька армія, побивши Москалів в борбах під Ілово. Млавою, Маковом і других місцях, загнались аж від Варшаву, бажаючи її здобути. Тут однак Москалі ставили так сильний опір, що Німці мусіли відступити назад до німецьких границь, а за ними знов пігнались Москалі.

Борби, які вели Німці з Москалями були також дуже завзяті і кроваві. — Одною з найбільше кровавих була борба під Вірбаллен, яку в сліду ючий спосіб описує кореспондент одної часописи, що був наочним свідком сеї борби:

“Вчера по раз перший Москалі ударили штурмом на осередок німецької позиції. Через два дни геред тим як Німці так і Москалі острілювали себе з канонів, щоби знищити окопи. Московські канони дуже лихо стріляли, але мені казали, що московський воздушний бальон мав зробити добрий перегляд німецького положеня. Я не бачив жадних воздушних кораблів. Два рази під покровом пільної

артилерії російська піхота ударила сильно на Німців вчора. Два рази однак вони зістали відперті. Тепер вони знова пробують.

В кількох місцях своєї лінії Москалі похилені підбігли на перед і заняли нові позиції. Опісля ті з заду зрівнали ся з ними. Вони тягнули за собою около тузин скорострільних гверів. За ними в віддаленю находила ся резерва. Через весь той час московські шрапнелі падали дощем на німецькі оґони.

Про кождей рух Москалів сейчас доношено німецькому центрови. Тоді німецька резервова колюмна зібрала ся більше до купи. Стріляне з гверів з німецьких окопів устало. Німецькі офіцири оігали поміж жовнірами, приготовляючи їх до розграву.

В кінци прийшов розказ до удару. На дане слово нараз піднесла ся лінія Москалів на парусот ярдів довга і кинула ся на перед. За ними йшла друга лінія, потім третя, четверта і пята. Одна лінія від другої була віддалена від 20 до 50 ярдів. Всі гнали на перед. Перші з них дістали ся відразу під німецький огонь і ряди їх почали зменшати ся і рідшати. Другі значно посунули ся на перед. Дим горіючого місточка дав добру захорону кільком полкам.

А вони ішли на перед в одній лінії, кидали ся з криком відтак падали на землю, стріляли і знов підбігали на перед.

Тимчасом, від самого початку московського атаку. німецька артилерія, не зважаючи на московські канони, котрі до неї стріляли, звернула свої люфи на атакуючих Москалів. Німецькі шрапне-

лі пукали як раз над головами посуваючих ся наперед Москалів і виривали цілі ряди війська, лишаючи порожні перерви.

Але московська лінія не задержала ся. Се вже третій раз в двох днях вони поновляють свій атак. Страшні страти, які вони понесли при перших двох атаках, не були для них наукою. Був се страшний пекольний вид. Моє серце било неначе молотом. Я був неначе п'яний, упевнений битвою, я боров ся ужом так кріпко, як і жовніри своїми стрільбами. По раз перший я зрозумів, що то є бути упевним війною і я пізнав тайну усміху убитих на полі битви.

І ось надбіг рій Москалів. Уже коло німецьких окопів. Їх крики дико лунають на поли. Вони лнії не захитали ся, все рвуть ся наперед. На переді атакуючих заступів появили ся московські прапори. Передна лінія ступила наперед. Ближше і ближше вони перли до німецьких позицій. І нагло все змінило ся. В кілька секунд пізнійше дав ся чути новий звук. Зразу я побачив нагле, страшне знищене посуваючої ся наперед московської лінії. Чогось подібного ні перед тим, ні потім я ніколи не бачив. Люди падали так само, як паде скошена трава в ряді. Ті, що остояли ся на ногах, зістали кинені в зад неначе від страшного подуву вихру. Дперва по якімось часі моє ухо могло вдрижнити гуркіт машинних канонів, котрі були причиною того страшного жнива смерти.

По раз перший посуваючі ся наперед московські лінії захитали ся неначе очаровані. Офіцери на конях кинули ся поміж ряди, назираючи на них, щоб ішли наперед. Коні падали з людьми. Я

бачив тузін коний без їздців, котрі неначе скажені кинули ся поміж ряди, збільшаючи замішанє. Другі коні сполохані гнали з офіцерами сьвітами. Все те не тривало більше як одну мінуту. Мені видало ся, що то вже годинами триває. Німецький огонь не уставав і змїтав цілі ряди Москалів. Московські лїнії ломили ся. Настало замішанє. Тепер кождий чоловік за себе. НеНдобитки московські зачали дерти ся взад до своїх окопів, шукати там захисту.

Я переглянув своїм шклом цілу лїнію російського атаку. як далеко я міг бачити. На цілій лїнії Москалі в неладі утікали до своїх окопів. Коли чапад не вдав ся і коли знова почала ся звичайна стрілянина артилерії, я оглянув поле битви. Убиті застелювали поле всюди. Вони не були на купах, але ціле поле було засїяне трупами.

Однак страшнійший ніж вид смерти був инший вид, котрий можна було доглянути через шкла. Рухаючі ся, човгаючі ся, кидаючі ся особи всюда. Се були ранені. Всі, що могли човгати ся або рачкувати, працювали послїдними силами, щоби робити ся до своїх окопів. Але сотки ранених остави ся на отвертім полі з немитими і незаосмотреними ранами, терплячи голод і спрагу, доки або не померли, або не наставала ніч і серед її укриття не забрали їх до шпиталю.

Після сего атаку ми подали ся в зад поза німецькі лїнії і там побачили шпиталевий корпус, як зносив німецьких ранених. Число їх було досить мале, а то з огляду сильно забезпечених німецьких окопів. Майже всі ранені були покалічені шрапнелями, коли лежали в окопах.

Ми переїхали задню часть німецьких позицій і бачили там резерви, амуніцію, вози з живністю всьо то в купі разом зі шпиталем по заду. В кінци ми вернули ся на перед і станули поза німецькими окопами. Артилерия дальше стріляла, підчас коли ми дійшли до будинків опущеної оселі. Нагло ударила куля в хату і запалила її. Коли ми приста нули, щоби довідати ся, чи се був випадковий вистріл чи може Москалі справді туди мірять, попри нас перейшов один полк сьвіжої резерви, щоби перейти свій хрест вогню. Вони виглядали як студенти, що ішли на забаву, або гру в пилку. Вони співали і сьміяли ся і питали ся, чи лишили ся для них еще які Москалі...”

Задачею німецького генерального штабу було здобути до зими Баршаву, щоби тут заложити центр, відки могли-б дальше кермувати воєнною кампанією проти Росії. Плян сей, на разі, Німцям не вдав ся через сильний опір Москалів. — Чи, доки потиснуть сильні морози, будуть пробувати ще раз здобувати Варшаву, чи сей плян залишать на пізнійше, — се покаже недалека будучність.

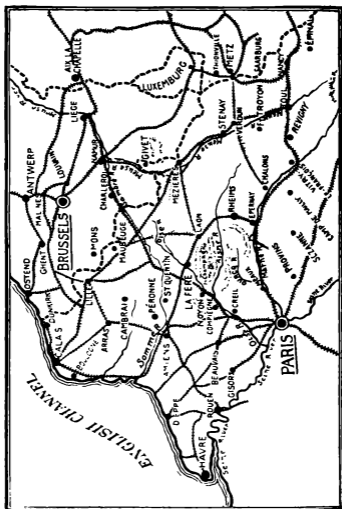
ВІЙНА НІМЕЧЧИНИ З БЕЛЬГІЄЮ, ФРАНЦІЄЮ І АНГЛІЄЮ.

Німці, розпочинаючи війну з Францією, звернули в сю сторону головні свої сили, хочачи скорим нападом розбити французьку армію, зайняти Париж і приневолити Францію до заключеня мира, щоби опісля мати вільну руку в війні з Росією, проти якої могли Німці, після побіди над Французами звернути всю свою силу. — Границя німецько-фран-

цуська в з обох сторін сильно укріплена; здобувати отже сі укріплення, щоби дістати ся в глибину Франції, забрало-б було Німцям багато часу, а се після їх пляну не було користне. Через то Німці задумали оминути сі твердині і впасти на Францію через Бельгію, — не думаючи, щоби мала Бельгія важилась ставити який небудь опір.

Бельгія думала однак інакше і знівечила первісний плян Німців. Вона не захотіла перенусти чи Німців через свою територію і ставила завзятий опір Німцям, викликаючи рівночасно війну Англії проти Німеччини, яка на підмогу Бельгії і Франції почала слати свої війська. Німці однак на се не зважали, а постановили силою перепровадити свій плян в житє.

Підчас коли на цілій боєвій лінії, що тягнула ся вздовж границі французької, не зважаючи навіть на заняті Французами частини німецької території в Альзачії і Льотарингії, — приступили до оооронної тактики — зміцнили Німці своє праве крило, яке під проводом генералів фон Емміха та фон Ключа вмашерувало до Бельгії. Тут розбили бельгійську армію, що заступила їм дорогу і здобули кріпости Ліж та Намур і отворили собі дорогу до Франції. Тепер частина німецького і австрійського війська, що прийшло Німцям на поміч, — лишилась в Бельгії і в протягу шість тижнів підбила вї цілу, здобуваючи бельгійські міста Брукселю і Антверпен, — головна армія, розбивши французько-англійську армію, помашерувала просто на Париж. Вправді плян німецький до половини удав ся, однак два тижні часу, які Німці стратили на борбах з Бельгійцями, не допустили до сповнення другої по-

Західний терен війни.

Над берегом Англійського каналу бачимо міста: Гент, Остенд, Дуннірн, Каліс, — над якими провадить ся завзята борба між Німцями а союзними арміями Англійців і Французів.

ловини. За страчених Німцями два тижні, мали час Французи і Англіїці приготувитись до оборони. Генерал фон Клюк скорим маршем прибув під Париж, однак, не маючи з собою тяжких облогових а-рмат та сталого довозу живности для війська, — не відважив ся стати до борби з переважаючою ан

Борба Німців з Англіїцями в воді.

гліїсько - французькою армією, яка там зібралась і почав вертати назад в сторону бельгійсько-німецької границі.

В часі сего повороту зводили Німці з Францу-гами і Англіїцями дуже кроваві бої, головню над

рікою Ойс, під містом Раймс (де ушкоджено славному старинну катедру), Ляон, Ліль і др. Вкінці Німці укріпили цілу свою боеву лінію таки на французській ще території і до нинішнього дня успішно відбивають атаки сполучених англ. французьких військ.

Після сеї невдачі звернули Німці свою воєнну акцію в другу сторону. Іменно хотять вони опанувати ціле бельгійсько-французьке надморське побереже, хочаби відтяти довіз війська з Англії, а, можливо, навіть напасти на Англію. В сій цілі заняли Німці міста Гент, Бріге, Остенду, Ньюпорт, Діксмуд. — і за всяку ціну хотять здобути надморське місто Кале, яке лежить в найблизшій положеню до Англії, через що має дуже велике значінє для обох воюючих сторін. В сих місцях вже від двох тижнів провадять ся дуже завзяті і кроваві бої, які забрали вже по обох сторонах багато жертв в людях. Битва тут ще не рішилась, однак Німці посувають ся поволи вперед і не зважаючи на жертви, хотять хочє заволодіти побережем і англійським каналом (Ля-Манш), через що зискали-б дуже багато в будучій кампанії проти Англії, бо не допустили-б до злуки фльоти англійської з французькою, если-б прийшло до морської борби на Північнім морі.

Воєнні операції на морі.

За час тримісячної воєнної кампанії на суші, де вже приходило до великих і завзятих боїв, які провадились зі змінним щастєм для воюючих сторін — на морі ще до сеї пори не прийшло до більшого і рішачючого бою. Дотеперішні воєнні операції на морі були тільки пробними боями, між по-

динокими военними кораблями, в яких як Німці, так і Англіїці стратили вже по кільканайцять кораблів. Визначнішими з сих пробних боїв між англійськими та німецькими кораблями, була борба на Північному морі коло острова Гельголанд, в якій Німці стратили п'ять воєнних кораблів, а далше борба коло берегів Чилі, в Полудневій Америці, в якій знов Англіїці стратили 4 воєнні кораблі; крім згаданих боїв, знаменним був напад німецького підводного судна на три англійські воєнні кораблі, які поцілені підводними торпедами сего судна, в протягу одної години пішли на дно. — До воєнних морських операцій треба зачислити також “морське розбишацтво”, яке полягає на тім, що як одна, так друга з воюючих держав, висилає на моря воєнні кораблі, які, як в давніших часах морські розбишаки, уганяючись по морях, нападають на перевозові торговельні кораблі, що належать до ворожої держави і їх затоплюють, або забирають на власність для своєї держави, напослячи тим способом для держави противної величезні шкоди та параліжуючи її торговлю. — За час тримісячної війни, англійські воєнні кораблі затопили або сконфіскували около 200 торговельних кораблів німецьких, а знов німецькі воєнні кораблі затопили майже таку саму кількість англ. торговельних кораблів. Страти отже по обох сторонах суть рівні.

В сім морським розбишацтві вславилися до тепер найбільше два німецькі кружляки, а се “Емден” і “Карльсруе”. “Карльсруе” затопив 14 англійських торговельних кораблів, а “Емден” около 30, а навіть, віхавши до ворожого порту під японською флягою, затопив один російський і один

французський воєнний корабель і штік відти неушкоджений. Розбишавству "Емдена" положив врешті кінець австралійський воєнний корабель "Сидней", який по короткій битві його затопив.

Ось так представляє ся тримісячна воєнна кампанія на морі між Німеччиною з одної, а Англією і Францією з другої сторони.

Французський воєнний літак.

Тут бачимо як один летун керує літаном, а другий стріляє з машинного гвєра до ворожих літанів.

На разі головна німецька фльота, як рівнож англійська і французька стоять безчинно в портах нижидаючи догідної хвилі до борби. — А борби сеї очікує нетерпеливо цілий свїт, не лише тому, що вона буде найбільшою, яку колинебудь свїт бачив, але головню тому, що від висліду сеї морської борби буде рівнож залежати в великій мірі, вислід цілої європейської війни, як рівнож ся морська борба покаже, хто має позістати на будуче паном мо-

ри — чи має позістати надальше Англія. чи може Німеччина.

З чисел, які суть в першій часті отсеї книжки ми можемо бачити, що фльота німецька є не тільки слабшою від англійської і французької разом взятих, але слабшою вона є майже о половину від самої англ. фльоти, — безперечно отже — в отвертій морській борбі, між воєнними кораблями, Англіїці ще до того при помочи Французів, легко могли-би розбити фльоту німецьку. Се бачуть і знають дуже добре Німці. — Цікавою отже з другої сторони буде ся морська борба тим, яких средств і способів ужиють Німці, щоби розбити фльоту англійську і французьку і чи єї способи будуть успішними. Про єї способи маємо найріжнородніші здогади і донесення, після яких найправдоподібнішими видають ся ті, в яких говорить ся, що Німці від самого початку війни будують поспішно воздушну фльоту, особливо великі воздушні воєнні кораблі т. зв. Цеппеліни, якими в спілці і порозуміню з морською фльотою, задумують рівночасно напасти не тільки на англійсько-французьку фльоту, але також на побереже самої Англії.

Будуча отже морська борба, буде рівночасно борбою воздушною. Чи згадані німецькі пляни уладуть ся, се покаже недалека вже будучність.

Війна в Азії і Африці.

Підчас коли в протягу трох місяців провадились завзяті бої в Європі і з неменшою завзятістю поступають дальше, — по виповідженю війни між Японією і Німеччиною, — війна перенеслась також до Азії, де Японці на спілку з Англіїцями на-

пали на німецьку колонію Кіая-Чав. Стаціоногана в сій провінції німецька залога через три місяці оборонялась перед переважаючими англ. японськими силами, наносячи їм поважні втрати. Під кінець однак третього місяця, коли Японці дібрались вже до самого міста Тсінг-Тао, всяка оборона була вже безуспішна і німецький командант віддав цілу колонію і місто в руки Японців, закінчуючи сим війну з Японцями на азійським терені.

Цікавий епізод з сего поля війни, описує так один англ. кореспондент:

“Німці уступаючи перед Японцями, підмінювали ґрунт, яким мали переходити Японці і коли сі находили ся в означенім місци, міни вибухали, роблячи велике спустошенє в рядах Японців. — Коли Японці підходили під один форт хочаби його здобути, боячись німецьких мін, пігнали вперед череду волів дорогою, якою мали переходити. Воли перебігли, а вибух не наступив. Японці, думаючи, що ґрунт не підмінований, пішли безпечно вперед, однак, коли дійшли в відповідне місце, роззали ся оглушаючі вибухи мін, які нанесли багато шкоди підступаючим Японцям, а гарматні вистріли з німецького форту змусили їх до відвороту. — Річ мала ся так: Німецький командант форту бачучи череду волів, догадав підступу Японців і тоді, як перебігали воли, не пустив електричного току, який мав запалити міни, а противно потягнув електричний ґузик тоді, коли самі Японці находили ся над мінами. Сим способом перехитрив Японців, бо Німці і відігнали Японців і ще до того забрали японську череду волів для себе...”

Японці, вповідаючи війну Німцям, говорили,

що по здобуттю німецької провінції Кіаю-Чав, залишать дальші воєнні кроки і до війни європейської не будуть мішатись. Найновіші однак донесення і говорять, що Японці на просьбу Росії вже вислали до Європи великі армати, а також мають вислати на поміч Росії 200.000 жовнів.

.....

Теперішня велика європейська війна не полишила в супокою також Африки, в якій як Німці так і другі воюючі держави мають свої колонії, в яких кожда держава має свої війська. Рівночасно стже з воєнними кроками в Європі — прийшло до боїв також між колоніями ворожих собі держав. А також за намовою Німців прийшло до революції в колонії англійській в полудневій Африці між Бурами.

Про воєнні кроки в сих колоніях нема ніяких точних вістий і годі щонебудь певного сказати.

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ТРИМІСЯЧНОЇ ВОЄННОЇ КАМПАНИ.

Зиски і утрати воюючих держав за три місяці сеї великої війни.

За час тримісячної війни найліпше тримавсь те Німеччина і Англія. Що зискали, а що утратили воюючі держави за три місяці війни, вказують нам слідуючі обчислення:

Німеччина: —

Німеччина заняла на сході часть російських земель, т. зв. Королівство Польське; на заході завоювала вона цілу Бельгію і північну частину Франції. — Від самого початку війни аж до тепер.

ВОЮЮЧІ ГЕНЕРАЛИ:

- 1) Франц. ген. Джофре; 2) Франц. ген. Пау;
- 3) Нім. ген. Клюк; 4) Рос. ген. Ренненкампф;
- 5) Англ. ген. Сер Джон Френч.

воює Німеччина переважно на чужих землях, не апускаючи противників в свої границі...

В борбах на суші веде ся їй дотепер досить добре ;рівнож частинні борби на мори відбулись для неї з досить добрим успіхом.

За три місяці війни стратила вона свою азійську кольонію Кіаяв-Чав в користь Японців; крім сего стратила вона загалом 509.000 жовнірів в убитих, ранених і полонених. — До неволі забрали Німці до сего часу, як слідує: —

Французів	191.756
Москалів	189.900
Бельгійців	35.444
Англійців	16.147
Разом	433.247

Англія (Велика Британія): —

Другою державою, що за тримісячний час війни не понесла ніяких територіяльних страт, як рівнож найменше зі всіх воюючих держав стратила жовнірів — є Англія. Воює вона також на чужих землях, а іменно разом з Французами і Бельгійцями на їх територіях.

Англія стратила до тепер около 60.000 своїх жовнірів в убитих, ранених і полонених.

Англія стратила рівнож кільканайцять воєних кораблів, однак майже таке саме число воєних кораблів стратила і Німеччина.

Франція: —

Франція стратила північну частину своїх земель, на яких саме тепер провадить ся борба. а крім того около 750.000 жовнірів в убитих, хорих ранених і полонених.

Бельгія: —

Бельгія окрім страти в людях, що виносять о-коло 100.000 — пропала ціла в користь Німеччи-ни, яка зробила її своєю провінцією.

Австрія: —

Австрія стратила Східну Галичину і частину Буковини та около 750.000 жовнірів в убитих, ра-нених, хорих і полонених. — Зискала знов на спілку з Німцями полуднево-західну частину Ко-ролівства Польського і забрала поверх 100.000 Москалів до неволі. Крім того заняла Австрія північну частину Сербії і забрала около 40.000 Се-рбів до неволі.

Росія: —

Росія утратила часть земель польських, за то позискала часть Буковини і Східну Галичину.. Після обчислень мала Росія дотепер стратити по-лише мільон людей, з чого припадає: 300.000 на убитих; 300.000 на полонених; 400.000 на ра-чених, а крім того множество хорих на різні не-дуги.

В російській неволі находить ся около 200.000 Австрійців і Німців.

Сербія: —

Сербія стратила північну частину своєї краї-ни, а крім того зі своєї 300.000-ої армії мала до тепер стратити вже більшу половину. Деякі воєн-ні знатоки навіть подають, що війна з Сербією у-же довго не потребає, бо австрійські війська забе-руть цілий край.

Японія: —

Японія зискала німецьку кольонію Кіюв-Чав, а крім того забрала до неволі около 5.000 Німців. Стратила вона около 7.000 жовнірів і кілька воєнних кораблів.

Оттак, в приближеню, представляють ся зиски і страти воюючих держав за три місяці сеї великої війни. — Замітним є се, що до тепер ще жадна з воюючих сторін не здобула собі більшої і замітної переваги, — хоч в дотеперішних боях зже упало около чотири мільйони людей.

Помимо так величезних страт в людях, воєнне завзяте і запал цілком не остиг, а противно ще збільшив ся. Ще більшого запалу і завзятости в провадженю дальшої війни додав четвертий місяць війни, з початком котрого до війни вмішалась також Туреччина.

ТУРЕЧЧИНА ПРОТИ РОСІЇ. АНГЛІЇ І ФРАНЦІЇ.

Дня 1-го падолиста принесли телеграми вість що турецькі кораблі, навіть без виповідження війни затопили кілька російських воєнних кораблів на Чорнім морі, а навіть бомбардували надбережні російські міста Одесу, Севастополь. Кафу і др.

В слід за сим обявлено війну між Туреччиною і Росією. — а Англія і Франція, що суть в порозу міню з Росією, виповіли з своєї сторони війну Туреччині.

Ось так, по тримісячній неутральности стану ла до війни також Туреччина і то як союзник Австрії і Німеччини проти Росії, Англії і Франції. — Сейчас по обявленю війни, Туреччина розпочала

Німецька 42 цм. армата "Круппа".

Як можна бачити з образка, куля з сеї армати вилітає майже прямовісно в гору, в воздуху однак робить лун і влучає в ви-мірену ціль. Одна куля з такої армати роз-валила сталеві форти в місті Намур.

воєнні кроки з одної сторони проти Росії, висилаючи на Кавказ армію проти Москалів, а рівночасно висилаючи флоту на Чорне море до борби з російськими кораблями — з другої сторони, проти Англії, висилаючи другу армію на завойоване Єгипту, що належить до держави англійської.

Вмішанє ся в війну Туреччини, має дуже велике значіне для воюючих держав тим, що як Росія, так Англія мусять вислати проти Турків частину своїх армії, а тим ослаблять свої сили в Європі, з чого певно скористав Німеччина та Австрія. — Задача Туреччини є досить легкою тому, що як в російських так і англійських африканських і азійських колоніях є багато Магомедан, які кожної хвилі можуть піднести революцію стаючи по стороні Туреччини, підчас коли ані Англія ані Росія, які єть заняті війною в Європі, не зможуть ставити надто сильного опору Туркам.

З приступленєм до війни Туреччини, круг воєнних операцій значно розширив ся, обіймаючи більшу половину земської кулі. Очи цілого сьвіта звернені тепер рівнож на держави балканські, а головно на Румунію і Болгарію, бажаючи знати, яке вони заберуть становище в теперішнім сьвітовім конфлікті.

По приступленю до війни Туреччини, активну участь в війні бере десять держав: — З одної сторони Австрія, Німеччина і Туреччина, — а з другої знов сторони: Англія, Франція, Росія, Японія, Бельгія, Сербія і Черногора.

ЯК ДОВГО ПОТРЕВАЄ ВІЙНА?

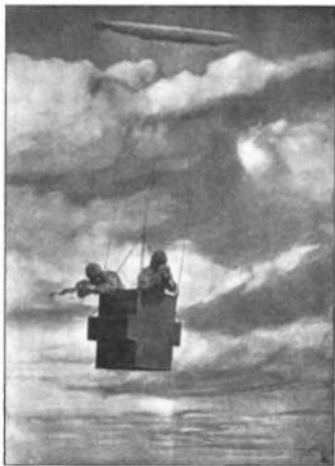
Цікавим питанням інтересуєть ся тепер цілий світ; а іменно, як довго потребає теперішня війна і котра сторона побідить? — Як з одної сторони, дуже цікавими і інтересними суть сі питання, так з другої сторони, дуже трудними суть до розвязки. Богато людей ломить собі голову над розвязкою сих загадок і приходять до ріжних висновків. Попробуймо і ми разом з другими людьми розвязати сі загадки....

Чим довше війна тягне ся, тим більше держава, що війну провадить, тратить під кождим зглядом: в такій державі наступає застій торгівлі та промислу, устає всяка культурна праця, наука і пр. — а через се держава і її населенє убожіє. В інтересі отже кождої держави є: скінчити війну як найскорше. Ми вже довідались з поперед прочитаного, що не в кождій державі находять ся всі ті річи, яких населенє тої держави потребує до свого життя. В часі мира потрібні річи спроваджує ся з других держав. В часі війни однак се стає неможливим, тимбільше, коли держави, що передше обмінювались всякими продуктами з собою воюють, або коли котрась з воюючих держав має контролю над комунікаційними дорогами, якими пересилаєть ся всякі товари. Добре ще є, коли держава, що веде війну, має отворене море, яким може спроваджувати собі потрібні товари з заморських країн, або від своїх сусідів. — зле знов є, коли море є замкнене, або сусідні держави суть на ворожій стопі.

В нинішній війні, бачимо Англію, Францію і Росію в тім щасливім положеню, що вони мають отверті комунікаційні дороги і все чого їм лише не достав, можуть собі спровадити з других країв. Знов Австрія та Німеччина находять в тім гіршім положеню, бо для них море замкнене фльотами англійською та французькою і вони здані в на поміч самим собі; вони мусять користувати ся тільки тим, що находить ся в їх краях.

Англія, Франція і Росія, маючи вільний довіз, можуть провадити війну досить довго, Австрія знова і Німеччина війни довго провадити не зможуть бо їм забракне деяких продуктів. — Учені обчислили, що як поживи, так і других продуктів вистане Німеччині і Австрії на цілих два роки і після сього вони предсказують, що війна довше як два роки тягнутись не зможе. Если до сього часу війна потягне ся, а Австрія і Німеччина до сего часу не отворять собі моря, так тоді, задля браку живности, будуть мусяти скапітулювати...

Австрія і Німеччина знають дуже добре, що їм грозить і щоб з одної сторони покінчити скорше війну, як рівнож приготувити ся на довшу війну, втягнули до конфлікту також Туреччину, з якої через Балкан можуть довозити живність та другі товари. Після сього війна може тягнутись далеко довше і її скорше чи пізнійше закінчене буде за висіти головно від борби оружної, себ то від побіди військ одної або другої сторони. В виду сего і одна і друга сторона робить всякі зусилля, щоб задати свому противникови остаточний удар і тим закінчити війну. Що війна дуже довго не потреває, се можна бачити також з других познак, а іме

Німецький воєнний літак "Цепелін" підчас акції. Сам літак вносить ся понад хмарами, а в долині бачимо спущений сталевий кіш, з якого кидають бомби. — В сей спосіб сам літак є забезпечений від ворожих стрілів, бо його з землі майже не видно.

ано з приготовань, які Німеччина робить до борби морської з Англією і Францією. Отсі рішачі бої можуть відбутися вже в дуже короткім часі, а найдалше з настанем літа, значить ся і війна може ще потривати найдовше один рік.

Від сих рішачих боїв буде рівнож залежати і розвязка на друге цікаве питанє, а іменно:

ХТО В СЯ ВІЙНІ ПОБІДИТЬ?

Вже з дотеперішної воєнної кампанії міг кождий пізнати, що коли-б Німеччина воювала тільки з одним своїм противником, то перемога була-б певно по її стороні. Воюючи навіть на два фронти. Німеччина до тепер тримає ся досить добре, — не може однак спромогчись, навіть при помочи Австрії, на се, щоби на одним або другим фронті задати своїм противникам рішачий удар. На сході Австрія і Німеччина мають проти себе переважачі сили Москалів, а на заході, дуже недогідним противником є Англія, що все нові сили шле на поле бою.

Беручи на взгляд добре вишколену армію Австрії і Німеччини, можна припускати, що вони вийдуть на суші переможцями, годі однак припускати, щоби німецька та австрійська флоты перемогли флоты французьку та англійську, головнож англійську, яка є і сильніша і яка ще ніколи не була переможена...

Як Австрія, так Німеччина бачать заміри союзників і знають дуже добре, що коли-б Англія, Франція і Росія їх перемогли, тоді прийшов-би кінець їх великодержавности, а з особна для Австрії грозить навіть цілковита загибля. Знаючи отже

про се добре, роблять все, що тільки можуть, щоби вийшли з сеї війни побідниками. За їх старанем Туреччина вмшалась також до війни і сим відтягне значні сили російського та англійського війська з теперішнього терену війни до Азії та Африки. Крім Туреччини старає ся Німеччина і Австрія втягнути в війну з Росією також Румунію і Болгарію; если-б сі дались намовити, так тоді більше як певно, що Росія була-б цілковито побита...

Поступаючи оттак на східнім терені війни, звертає Німеччина головну свою увагу на захід проти Англії, готовлячись до морської борби, хочючи одним замахом отворити собі море і розбити цілковито Англію... Еслиб Німеччині се вдалось, так тоді вона легко могла-б побити Францію, а опісля і Росію. Если-ж не вдасть ся і з борби морської виїде Англія побідоносно, так тоді війна ще протягне ся на суші бо Німеччина буде боротись дуже завзято, боронячи своєї егзистенції.

На разі обі воюючі сторони суть певні свої побіди і о сім впевняють сьвіт... Все таки певним є, що одна сторона мусить програти...

Як задивляють ся визначнійші люди на вислід сеї війни, послужать нам слідуєчі вискази:

Російський граф Бітте, коли його запитали редактори про сю війну, сказав так:

“Хто гадає, що Німеччину можна побити, сей може дуже грубо перерахувати ся. На мою думку треба писати правду і приготовляти нарід до тої прикрої вісти, що Росія може бути побита.”

Рівнож японський професор університету Мозак ісамес з Токію, на питанє одного редактора: хто побідить в сій війні, відповів:

“Сю війну виграє Німеччина.”

Інакше знов на вислід сеї війни задивляв ся провідник німецьких соціалістів пок. Бебель, який предсказав, що Німеччина програє.

Подібно говорить також американський соціаліст Бергер, говорячи, що в сій війні Німеччина буде побита, Франція і Англія вийдуть з війни дуже ослабленими, а головний трофей побіди лишить ся при Росії...

Як бачимо з повисших висказів, — всякі люди, думають всяко і після того висказують свої гадки. Виразно однак сказати вже нині, хто побідить — не можна... — Ми будьмо терпеливі і очікуймо з надією тої хвилі, коли побідить “правда”, яка зі своєю побідою принесе волю для України і для нашого народа!

Машинний карабін при “роботі”.

Одним з найстрашніших орудій в теперішній війні є машинний карабін, який може дати около 600 стрілів на хвилину. Один чоловік, обслуговуючий такий карабін, може стримати і положити трупом цілі компанії ворожого війська.

ТЕПЕРІШНА ВІЙНА А УКРАЇНЦІ.

Вже через більше як 250 літ, се в від часу коли Росія, ломлячи всякі договори, загарбала під свою власть Україну, — давить ся Росія всякий прояв українського руху, хочачи винародовити всіх Українців, (т. зн. щоби з Українців поробили ся Москалі)... Щоб досягнути свою ціль, Росія заборонила уживати української мови в школі, та уряді, заборонила друкувати українською мовою книжки та часописи, навіть молити ся в церкві заборонила по українськи. Вправді після рос. японської війни і революції в Росії, наступили деякі полекші, однак не на довго і рос. уряд вертав поволи назад до попередних заборон...

Чому Росія так переслідує Українців вияснює нам слідуєчий факт: Доки Україна не належала до Росії, ся Росія була незнаною пів-дикою, слабою державою, з якою Европа цілком не числила ся, а навіть мало що про ню знала. Противно Україну знала ціла Европа як культурну та багату країну, з якою мали зносини всі європейські пануючі двори.

Коли Росія загарбала Україну, загарбала також її багатства та культуру, а навіть нашу історію — а через се стала сильною і знапою Європі державою.

Коли-б Україна відірвалась від Росії і зістала самостійною — тоді теперішня велика Росія зістала-б знова слабою, бідною та безвартісною північною державою, з якою світ цілком не числив-би ся — як се було і давнійше... Тому то Росія дуже боїть ся, щоби Україна не зістала вільною і від неї

не відлучила ся — і тому переслідує Українців, здавлюючи всякий прояв національної свідомости та українського визвольного руху.

Та на дорозі російських стремлінь в московщину Українців стала одна перепона, а іменно: що не ціла Україна знаходить ся під московським ланованем. Частина українських земель, а іменно Буковина, Галичина та Угорська Русь належать до Австрії — і сюди то московський кнут не мав криступу. Зразу Росія сим не дуже журилась, бо вона вірила, що галицьких Українців винародовлять Поляки, угорських винародовлять Угри, а з буковинськими знов Українцями упорають ся вчисти Румуни, а в части православів, яке з часом мало-б злитись з рос. царславієм...

Росія однак в своїх рахубах перечеислила ся. Україпці в Галичині не дались винародовити Полякам. Жиючи в конституційній Австрії. мали вони змогу самостійно розвиватись і тут почали вони з Поляками завзяту національну борбу — борбу за своє існуванє. Свідомість та почутє національної приналежности розлилось між широкі верстви українського народу як в Галичині, так на Буковині і в Угорщині... Росія затривожилась. Вона побоялась, щоб українська національна свідомість з Галичини і Буковини не перелилась на Україну російську і тому придумала новий плян. — З одної сторони вона почала перекуплювати безідейних та безхарактерних одиниць з поміж нашого народу, які за російські гроші мали ширити між Українцями в Галичині, Буковині та Угорщині москвофільські ідеї та “перекопувати” не-свідомих людей, що ніяких Українців нема, а є

тільки Москалі. З другої знов сторони Росія зробила угоду з Поляками, які маючи власть в своїх руках, мали сей москвофільський рух всіми силами попірати, а перед австр. правительством говорити, що Українців нема, а є тільки Поляки і Москалі, а знов прояв укр. руху в Галичині денунціювати як просто гайдамацький-анархістичний.

Пани у Відни дались обдурити Полякам та москвофілам, а всі жалоби Українців збували відмолюю. — В Галичині почалась завзята польсько-москвофільська нагінка на Українців...

Однак українського руху годі вже було здавити. Здані на свою власну поміч і силу, боролися Українці з Поляками і москвофілами та ширили дальше національну свідомість між нашим народом. Глядячи на галицькі справи "Відневи" почали поволи отворитись очи. Врешті перші загальні вибори, які дали досить значну українську репрезентацію, а рівномірно з тим атентат Січинського — протверезили цілком віденське правительство. Ані Поляки, ані москвофіли не могли вже дальше дурити австр. правительства... Мимо опору Поляків, Австрія мусіла поробила уступки для Українців...

Оттак Українці здобули собі право горожанства в Австрії — а рівночасно укр. національна свідомість протерла собі також дорогу на Україну російську...

Росія побачила, що біда. Всі її зусилля та мільйони рублів, які сипала москвофілам пропали марно, бо Українці не то-що не винародовились, а почали вже навіть явно та голосно перед цілим

світом говорити про свою окремішність та волю України...

Для Росії лишилась тепер тільки одна дорога: піти війною на Австрію, забрати Галичину, Буковину і Угорську Русь та здавити силою і козацькою нагайкою український рух. — Рівнож і в Австрії, на підставі плянів бувшого німецького політика Бісмарка — витворилась думка, що, щоби забезпечити себе від захланної Росії, одиноким спасенєм є: відібрати від Росії українські землі і утворити з них вільну українську державу. Одним з найбільших приклонників сеї думки був австр. престолонаслідник, пок. Франц Фердинанд, якого Москалі навіть звали “українським Царем”.

Маючи перед собою плян діланя, як Росія так Австрія готовились до війни за Україну. до якої отсе ненадійно і прийшло...

Если побідить Росія...

Що стане ся з нашим народом, если побідить Росія, не трудно відгадати... Про се вже говорить “робота” Москалів, які на разі, суть панами Галичини. — Першим ділом Москалів в Галичині було — палити і нищити українські церкви, сі. будь-що будь, перші розсадники української нац. ідеї, арештувати, або таки прямо розстрілювати укр. погів; арештувати і вислати на Сибір українських народних діячів та свідомійших одиниць іт. д. т. д. У Львові пр. знищили вони українські інституції, арештували митрополита Шептицького, заказали говорити по українськи, примушують говорити по московськи, силують приймати православіе... — Чи-ж треба ще більше?!

На случай російської побіди, чекає український нарід тяжка і кровава боротьба, нечувані переслідованя і насильства... Одним словом Росія несе з собою для наших Братів одинокі свої знамена, якими суть: кнут, нагайка і тюрма. — Царські маніфести, видані з початком війни до Поляків, а навіть Жидів, — говорять самі за себе, а говорять, що “царська ласка” існує для всіх. — нема єї і не буде лише для Українців...

На случай російської побіди. — одинокою налією, яку ми можемо в своїх серцях леліяти, є та. — що могуча Англія і Франція, котрих спільний ворог злучив разом з Росією. — промовить своє слово в нашій обороні, як се вона промовила в обороні Поляків та слабої Бельгії... Однак о се мусимо постаратись ми самі — американські. а головно канадійські Українці...

Наші-ж Брати, Українці в Галичині і Буковині, знаючи добре, що їх чекає під московським панованєм — виступили зі всею силою до борби з Москалями за свою волю — за волю України.

В Галичині утворилась “Головна Українська Рада”, на рос. Україні знов “Союз Освободження України” — а ціль їх одна: **Вибороти волю для України!** — Перебуваючи, на разі, у Відни, організують українські полки та накликають до повстаня і до борби з відвічним гнобителем і ворогом України — а їх поклик находить відгук в кождім українськім серці! Одні спішать, щоб віддати своє життя, а другі віддають своє майно за волю і добро Вітчизни!...

А що Ти, Брате, жертвуєш для України?

ДАТИ ВАЖНІШИХ ПОДІЯ З ТЕПЕРІШНОЇ ВІЙНИ.

28. червня замордовано австрійського престолонаслідника Франца Фердинанда.

23. липня — Австрія вислала ультіматум Сербії.

25. липня — Сербія відповіла на австрійське ультіматум.

28. липня — Австрія виповіла віну Сербії.

29. липня — Російський цар Никола видав указ мобілізаційний.

29. липня — Австрія почала бомбардувати сербську столицю, Білгород: австрійські війська вступили в Сербію.

1. серпня — Німеччина виповіла війну Росії.

2. серпня — Німеччина і Франція виповіли собі взаємно війну.

2. серпня — Бельгія заборонила вступати німецьким військам на свою територію.

3. серпня — Німеччина виповіла війну Бельгійцям.

4. серпня — Англія виповіла війну Німеччині, в обороні Бельгії.

5. серпня — Німці почали штурмувати бельгійську твердиню Лівж.

5. серпня — Зістало перерване телеграфічне połącенє між Німеччиною а Сп. Державами.

6. серпня — Австрія виповіла війну Росії..

7. серпня — Черногора виповіла війну Австро - Угорщині.

8. серпня — Англійські війська вступили на французську територію.

10. серпня — Франція виповіла війну Австро - Угорщині.

12. серпня — Англія виповіла війну Австрії.

15. серпня — Цар обіцяв Польщі автономію.

19. серпня — Німці здобули твердиню Лієж.

19. серпня — Канадійський парламент ухвалив вислати на поміч Англії 20.000 жовнірів і подарувати 50 мільонів доларів.

20. серпня — Німці заняли бельгійську столицю Брюкселю.

21. серпня — Москалі впали до Галичини, забираючи Сокаль і Тарнопіль.

22. серпня — Німці підступили під твердиню Намур.

23. серпня — Японія виповіла війну Німеччині.

25. серпня — Австрія виповіла війну Японії.

25. серпня — Німці здобули Намур.

27. серпня — Австрійці віднесли перемогу над Москалями коло Красніка.

28. серпня — Англіїці затопили три німецькі військові кораблі.

1. вересня — Німці розбили Москалів під Тауенбергом.

1. вересня — Австрійські війська опустили Львів і укріпились в Городку.

3. вересня — Москалі заняли Львів.

6. вересня — Німці здобули французьку твердиню Мобез. — Віступають від Парижа.

16. вересня — Москалі почали атакувати Чермишль.

21. вересня — Москалі здобули місто Ярослав в Галичині.

22. вересня — німецьке підводне судно затопило на Північному морі 3 англійські кружляки.

24. вересня — 32.000 канадійських охотників прибуло до Англії помагати в війні.

8. жовтня — Австрійські війська розпочали сильну офензиву проти Сербів, запускаючись в глибину Сербії.

9. жовтня — Німці заняли бельгійське місто Антверпен.

11. жовтня — Німецькі літуни кинули на Париж 20 бомб.

12. жовтня Москалі побиті Австрійцями утіли з під Перемишля.

13. жовтня — Бельгійці перенесли свою “столицю” до міста Гавре у Франції.

13. жовтня — Вибухла революція в англійській кольонії в полудневій Африці, між Бурами.

14. жовтня — почав ся в місті Сараєві процес проти убійників Франца Фердинанда.

15. жовтня — Німці заняли місто Остенду, яке лежить в найблизшим положеню з Бельгії до берегів Англії.

16. жовтня — Почала ся завзята і кровава борба між Москалями а Німцями і Австрійцями недалеко міста Варшави.

18. жовтня — Німецький военний корабель затопив нове англійське підводне судно.

20. жовтня — Сполучені англійсько - французькі війська затримали Німців в поході на французьке місто Каляіс.

В другій половині жовтня велись завзяті бої в Галичині, Королівстві Польським, Східних Прусах та північній Франції.

1. падолиста — Туреччина приступила до війни, бомбардуючи російські кораблі та надбережні міста.

2. падолиста — Англія і Франція wypowiedіли війну Туреччині.

В місяцю падолисті Москалі знов відперли в Галичині австрійську армію на захід та приступили до поновної облоги міста Перемишля.

Також по відпертю Німців і Австрійців з під Варшави, — Москалі підступили до Кракова, хочючи його здобути.

При самім кінци падолиста Німці знов побили Москалів і машерують саме тепер на Баршаву по раз другий.

КОЖДИЙ ЩИРИЙ РУСИН-УКРАЇНЕЦЬ

читає

НАЙБІЛЬШУ УКРАЇНСЬКУ ЧАСОПИСЬ

В Канаді, якою є

„Канадійський Русин“

Передплата вносить річно лише \$1.00

За два роки лише \$1.50

“Канадійського Русина” редагує Проф. Др.
Ол. Сушко

Передплату шліть на адрес:

CANADIAN UKRAINIAN PUBL. CO.
619 McDermot Ave. Winnipeg, Man.

Чи Ви вже читали чудову книжочку п. з.

ЗА ЩО

**МУЧИТЬ СЯ В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛИ
МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ?**

Коли ні, так запишіть її собі зараз. — Книжку
написав Проф. Др. Ол. Сушко.

Ціна з пересилкою 25 центів.

“ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ”

**Чудова історична повість з часів Гайдамаччини
пера Равіти - Левицької**

**З прекрасними ілюстраціями виконаними
в Лондоні.**

Сторін 260. — Виходить місячними
випусками по 32 стор. — Ціна в передплаті з
почтовою пересилкою лише **50 ц.**

Після виходу цілої книжки ціна буде \$1.00

Canadian Ukrainian Publishing Co.

619 McDermot Avenue

Winnipeg, Man.

ЧИТАЙТЕ

найбільшу і найпопулярнішу руську часопись в Канаїд, засновану 12 років тому назад і найбільше розповсюднену від океану до океану.

„КАНАДИЙСКИЙ ФАРМЕР“

Читачі знайдуть в ній всі найважніші канадійські і загальні новини і багато ріжних цікавих артикулів.

Оголошеня в “Канадійсьнім Фармері” суть найліпшим посередником між купцями а Українцями в Канаді.

В “Канадійсьнім Фармері” найдете інтересні поучаючі статі, гарні оповіданя, дописи з ріжних околиць, новини зі сьвіта, вісти з старого краю, як також дещо смішного.

Кожній письменний Українець повинен запернумерувати собі “Канадійський Фармер”, коли хоче поліпшити свою долю.

“КАНАДИЙСКИЙ ФАРМЕР” виходить що тижня і коштує: в Канаді річно \$1.50, до старого краю і Сполучених Держав річно \$2.50.

Гроші вислати через “моней ордер”. “постал ноте” або в регістрованім листі на адресу:

CANADIAN FARMER

Box 3656

Winnipeg, Man.

W. J. BARKER

ПОХОРОННИЙ

ПІДПРИЄМЦЯ І БАЛЬСАМАТОР

Винаймає похоронні кімнати.

Має приватну трупарню.

Телефон: Мейн 3205.

Cor. Broadway & Donald St.

Winnipeg.

ЧИ ВИ ЧИТАЄТЕ ЧАСОПИСЬ

„КАНАДУ“

„КАНАДА“ виходить що тижня і містить всякі вісті з цілого світа.

„КАНАДА“ містить гарні і поучаючі повісті з життя нашого народа і другі пожиточні статі.

„Канада“ коштує річно тільки \$1.00.

До „Канади“ адресуйте так:

„CANADA“

261 Fort Str.

Winnipeg, Man

ЗАМОВЛЕННЯ НА „ВЕЛИКУ ЄВРОПЕЙСКУ
ВІЙНУ ТРЕБА СЛАТИ НА АДРЕСУ:

„WIJNA“

860 Aberdeen Ave.

Winnipeg, Man.

